



Dlaczego jedne kraje są biedne a inne bogate?

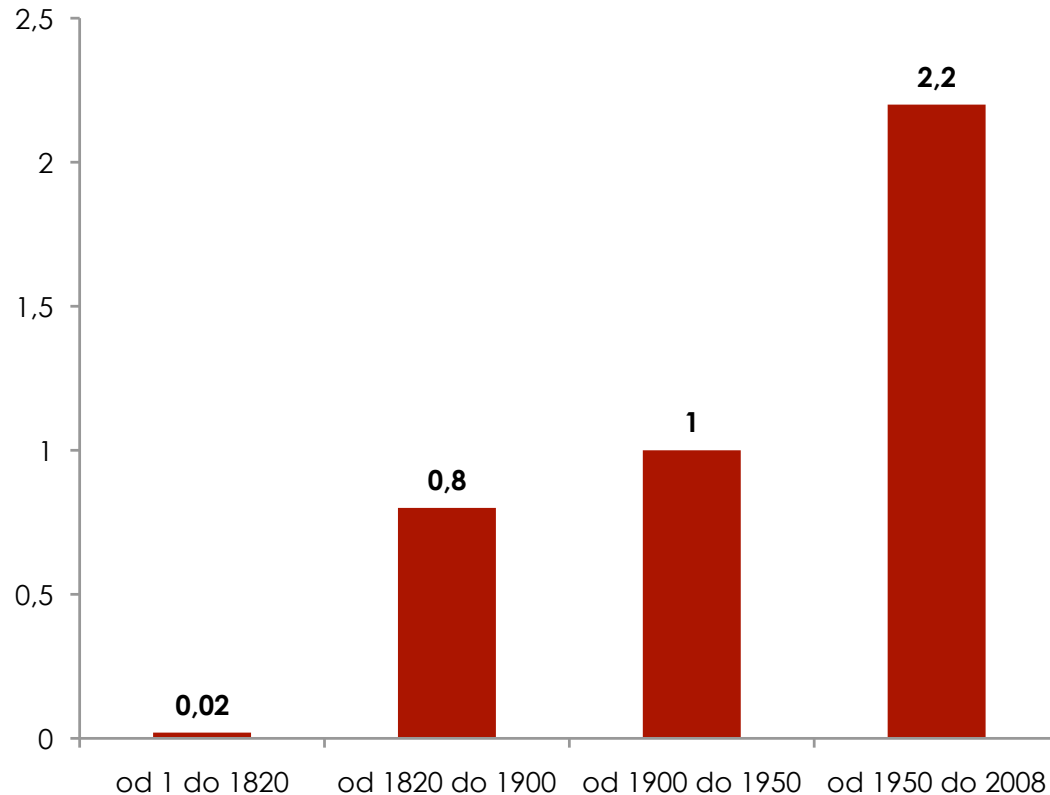
Gdzie leży źródło rozwoju. Wnioski dla Polski.

(wersja robocza prezentacji)

AGENDA:

- PEWNE CIEKAWY FAKTY
- KONCEPCJE HISTORYCZNE I NIE TYLKO
- TEORIE I BADANIA EKONOMICZNE,
- WNIOSKI DLA POLSKI
- Q&A

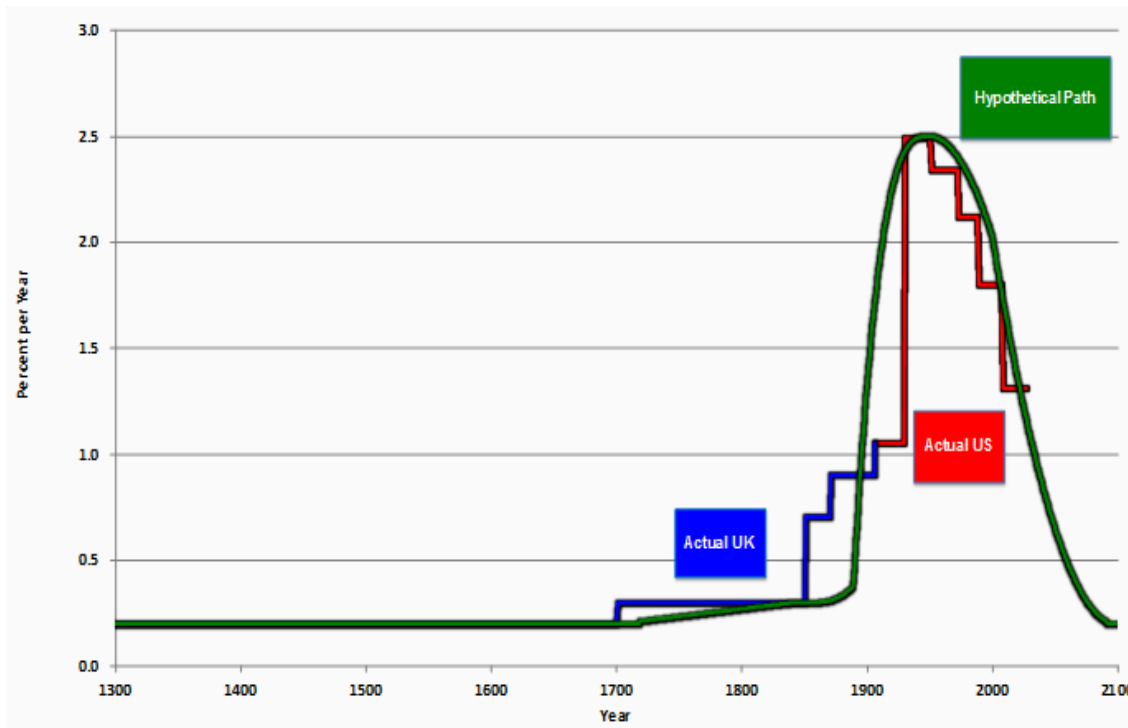
Średni roczny wzrost PKB per capita na świecie, w proc. (Angus Maddison)



SZYBKI WZROST PKB TO RELATYWNIE NOWY FENOMEN:

- Od roku 0 do 1820 średni wzrost PKB per capita świata wynosił 0,02 proc. rocznie.
- Od roku 1820 do dziś średni wzrost PKB per capita świata wynosił 1,5 proc. rocznie.
- Badaniami na temat źródeł i przyczyn wzrostu gospodarczego nauka zajmuje się od mniej więcej lat 50. XX wieku
- Wciąż wiemy dość mało – musimy być pokorni

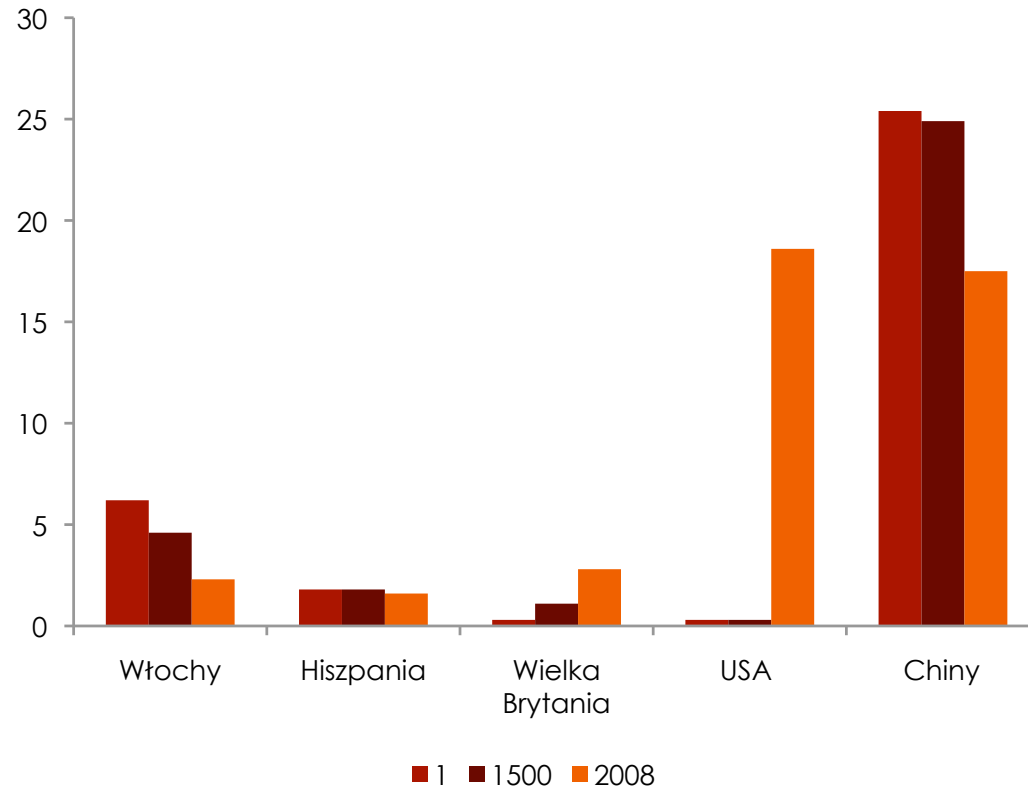
Wzrost PKB per capita „lidera innowacji” – hipotetyczna ścieżka wg R. Gordona



NIE DO KOŃCA MOŻEMY BYĆ PEWNI CZY WZROST BĘDZIE TRWAŁ:

- Niektórzy twierdzą, że zasoby wzrostu są nieograniczone ze względu na nieograniczony potencjał rozwoju technologii...
- Inni wskazują, że potencjał wzrostu może się szybko wyczerpać – że szybki wzrost ostatnich dekad to był raczej wyjątek, a nie reguła
- Robert Gordon, „Is US economic growth over? Faltering innovation confronts the six headwinds”, CEPR Policy Insight No 63

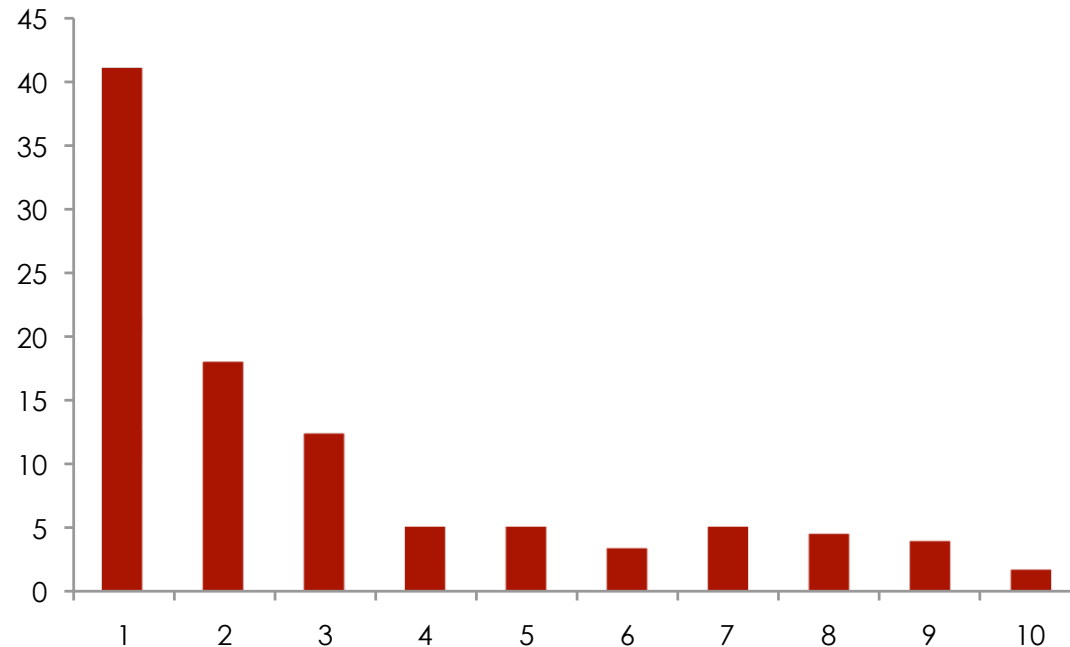
Udział w globalnym PKB w proc. (AM)



LISTA LIDERÓW GLOBALNEJ GOSPODARKI CZĘSTO SIĘ ZMIENIAŁA:

- Przez wiele wieków Chiny były najpotężniejszą cywilizacją świata (wiele innowacji, które rzekomo mają europejskie korzenie, pochodzi z Chin)
- W Europie w XVI wieku największymi potęgami były Hiszpania, Portugalia i miasta włoskie – dziś kraje uważane za strukturalnie słabe
- Źródeł dzisiejszych podziałów na kraje biedne i bogate upartuje się w wieku XVII i Chwalebnej Rewolucji w Wielkiej Brytanii

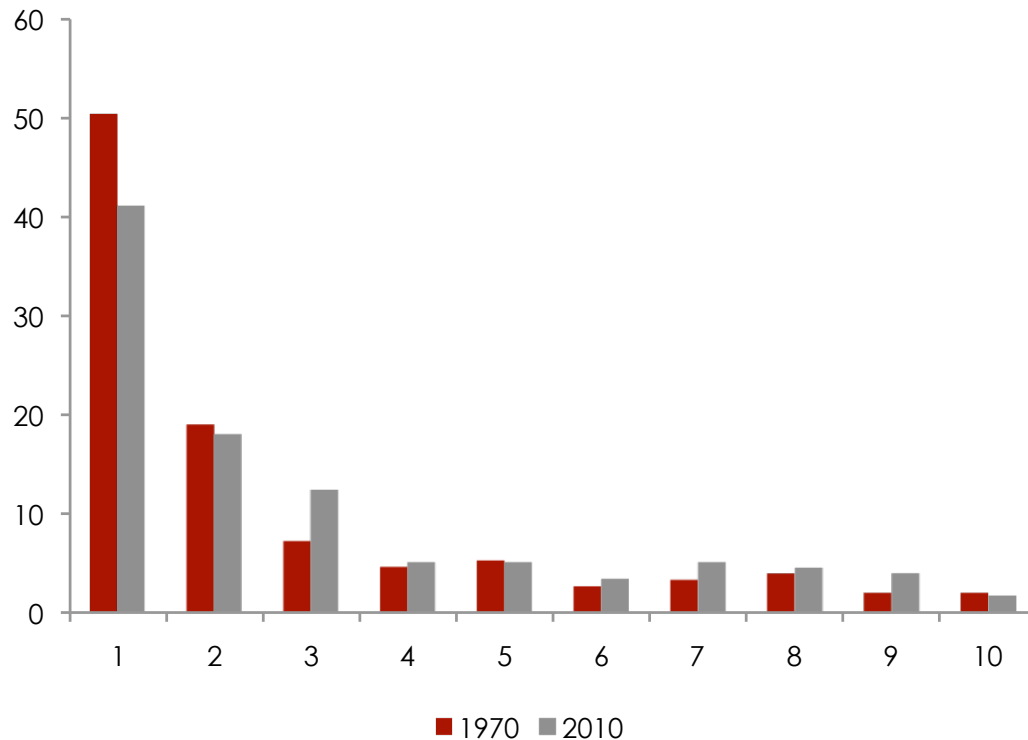
Rozkład krajów wg PKB per capita w 10 grupach dochodowych, w proc. - rok 2010
(PWT, obliczenia własne)



**RELATYWNIE NIEWIELKA GRUPA
KRAJÓW OSIĄGNĘŁA
NAJWYŻSZY POZIOM ROZWOJU:**

- Grupa krajów najbardziej rozwiniętych stanowi zdecydowaną mniejszość wśród wszystkich krajów świata
- Niemal wszystkie są to kraje tzw. cywilizacji zachodniej
- Wyjątek stanowią niektóre kraje Azji – Korea Płd., Japonia, Singapur, Hong Kong

Rozkład krajów wg PKB per capita w 10 grupach dochodowych, w proc. - porównanie lat 1970 i 2010
(PWT, obliczenia własne)



**KONWERGENCJA ABSOLUTNA
NIE NASTĘPUJE – UBODZY SĄ
UBODZY, A BOGACI SIĘ BOGACĄ**

- W ciągu ostatnich 50 lat krajom rozwijającym się nie udało się nadrobić dystansu wobec krajów rozwiniętych
- Dystrybucja dochodu per capita nie zmieniła się przez pięć dekad
- Ostatnie dwie dekady są nieco inne
- Trwa dyskusja, czy konwergencja przyspieszy, zatrzyma się w miejscu, czy też cofnie

TABLE 1
Nominal Wages: Building Craftsmen (Grams of Silver per Day)

	1500– 1549	1550– 1599	1600– 1649	1650– 1699	1700– 1749	1750– 1799	1800– 1849	1850– 1899	1900– 1913
Antwerp	5.2	10.3	12.6	11.8	11.5	11.5	12.8	20.5	53.1
Amsterdam	4.5	7.0	10.4	11.9	11.7	11.9	12.1	21.4	64.1
London	5.0	6.9	11.3	14.5	14.7	17.8	28.9	48.3	106.4
S. Eng. towns	4.2	5.1	6.1	8.4	10.4	12.6	22.0	39.6	87.1
Florence	5.3	7.5	10.6					15.9	35.2
Milan			10.5	8.0	6.1	5.4	6.2	13.2	45.5
Naples	6.8	5.5	7.8		5.9	5.7	6.6		
Valencia	6.5	8.5	10.5	10.3	8.6	7.6			
Madrid	6.2	12.5	20.1	15.1	11.6	10.7	16.5	19.2	32.0
Paris	4.4	9.0	10.6	11.0	8.2	9.3	16.4	34.4	76.3
Strasbourg	5.1	5.5	6.1	8.3	4.4	5.5	10.6	11.7	
Augsburg	3.5	4.2	5.4	6.5	6.0	5.4	5.8		
Leipzig	2.9	3.3	6.8	7.0	6.2	5.0	6.7	22.5	71.9
Munich	4.4	5.0	5.2	4.7	3.8	3.2			74.7
Vienna	4.0	3.9	5.5	5.2	4.8	4.8	3.2	6.6	59.1
Gdansk	2.8	4.7	6.4	7.7	6.7	5.2	8.0		
Krakow	3.8	5.2	4.2	4.1	3.3	3.8	5.2	15.9	35.0
Warsaw		3.6	5.6	4.3	5.3	7.4	10.9	20.1	50.1
Lwow	3.0	4.8	5.2	3.9	3.0	4.3	5.8		
Hamburg								42.6	89.0
Stockholm								28.4	79.6

POLSKA (NIEMAL) ZAWSZE BYŁA OBSZAREM MNIEJ ROZWIĄNYM NIŻ EUROPA ZACHODNIA

- Późniejszy start
- Nawet w okresie tzw. Złotego Wieku Polska była krajem relatywnie ubogim
- Od XVII wieku zaczyna się powolny regres gospodarczy Polski
- ALE Polska zawsze była mniej lub bardziej związana z Zachodem Europy – prawdopodobnie bliżej nam do Zachodu niż do Wschodu
- Tradycja demokratyczna – bardzo ważna!

CO DECYDUJE O ROZWOJU:



- Geografia?
- Religia i kultura?
- Polityka gospodarcza?
- Nauka?
- Instytucje?
- Case studies...



Cechy wybranych regionów (Gallup et al.)

	Continent GDP/PC	Total Population	Total Land Area (million km ²)	Land in Tropics (%)	Population w/100km of Coast (%)	Population w/100km of Coast or River (%)	Landlocked Population (%)	Distance to Core Market (km)
Sub-Saharan Africa	1,865	580	24	91	19	21	28	6,237
Western Europe	19,230	383	3	0	53	89	4	922
East Asia	10,655	1,819	14	30	43	60	0	3,396
South Asia	1,471	1,219	4	40	23	41	2	5,744
Transition Economies	3,902	400	24	0	9	55	21	2,439
Latin America	5,163	472	20	73	42	45	3	4,651

CZYNNIKI GEOGRAFICZNE:

- Kraje tropikalne rozwijają się wolniej
- Kraje odcięte od morza i rzek rozwijają się wolniej
- Kraje bardziej oddalone od morza rozwijają się wolniej
- Kraje bardziej oddalone od tzw. rynków głównych („core markets”) rozwijają się wolniej
- J.Gallup, J.Sachs, A.Mellinger, „Geography and Economic Development”, CID Working Paper No 1

Prosta regresja (Gallup et al.)

	(1) lgdp50	(2) lgdp90	(3) lgdp95	(4) lgdp95	(5) lgdp95 (non-Africa)	(6) lgdp95
Tropical Area (%)	-0.69 (4.13)	-0.99 (5.78)	-0.99 (5.10)			
Pop 100 km (%)	0.71 (4.02)	1.00 (5.43)	1.09 (5.27)	0.85 (3.63)	1.21 (4.17)	0.36 (2.53)
LDistance	-0.22 (2.56)	-0.39 (4.39)	-0.34 (3.41)			0.03 (0.55)
Shipping Cost (CIF/FOB)				-2.28 (2.32)	-13.50 (4.66)	
Malaria index 1994 (0-1)				-1.55 (6.60)	-1.26 (2.69)	-1.15 (7.65)
Log hydrocarbons per person				0.01 (1.84)	0.01 (1.75)	0.01 (1.85)
Socialism						-0.05 (0.31)
New State (0-3)						-0.06 (0.98)
Trade Openness (0-1)						0.23 (7.38)
Public Institutions (0-10)						0.55 (3.17)
Constant	9.07 (13.58)	11.19 (16.26)	10.98 (14.10)	10.84 (9.82)	22.64 (7.42)	6.71 (11.06)
Observations	129	129	129	83	52	97
R ²	0.38	0.58	0.50	0.69	0.56	0.88

Absolute value of *t*-statistics in parentheses

ROLA CZYNNIKÓW GEOGRAFICZNYCH:

- Szlaki handlowe
- Koszty transportu
- Częstotliwość chorób
- Wydajność siły roboczej

Prosta regresja (Acemoglu et al.)

IV Regressions of log GDP per capita								
	Base Sample	Base Sample	Base Sample without neo-Europes	Base Sample without neo-Europes	Base Sample without Africa	Base Sample without Africa	Base Sample with Continent Dummies	Base Sample with Continent Dummies
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
<i>Panel A: Two Stage Least Squares</i>								
Average Protection Against Expropriation Risk 1985-1995	0.95 (0.16)	0.98 (0.22)	1.29 (0.37)	1.2 (0.35)	0.61 (0.11)	0.59 (0.12)	0.93 (0.24)	1.00 (0.3)
Latitude		-0.4 (1.30)		1.3 (1.50)		0.22 (0.89)		-0.77 (1.5)
Asia Dummy							-0.96 (0.37)	-1.00 (0.44)
Africa Dummy							-0.47 (0.33)	-0.45 (0.37)
"Other" Continent Dummy							-0.67 (0.6)	-0.68 (0.6)
<i>Panel B: First-Stage for Average Protection against Expropriation Risk in 1985-95</i>								
Log Mortality	-0.61 (0.13)	-0.52 (0.14)	-0.39 (0.13)	-0.4 (0.14)	-1.2 (0.20)	-1.1 (0.24)	-0.48 (0.16)	-0.4 (0.17)
Latitude		2.00 (1.30)		-0.15 (1.50)				1.9 (1.40)
Asia Dummy							0.3 (0.5)	-0.4 (0.5)
Africa Dummy							-0.26 (0.41)	-0.24 (0.41)
"Other" Continent Dummy							1 (0.68)	-0.87 (0.68)
Adjusted R-Squared	0.26	0.27	0.12	0.1	0.45	0.54	0.26	0.27
<i>Panel C: Ordinary Least Squares</i>								
Average Protection Against Expropriation Risk 1985-1995	0.52 (0.06)	0.46 (0.06)	0.48 (0.08)	0.46 (0.08)	0.48 (0.07)	0.45 (0.08)	0.43 (0.06)	0.4 (0.06)
Number of Observations	64	64	60	60	37	37	64	64

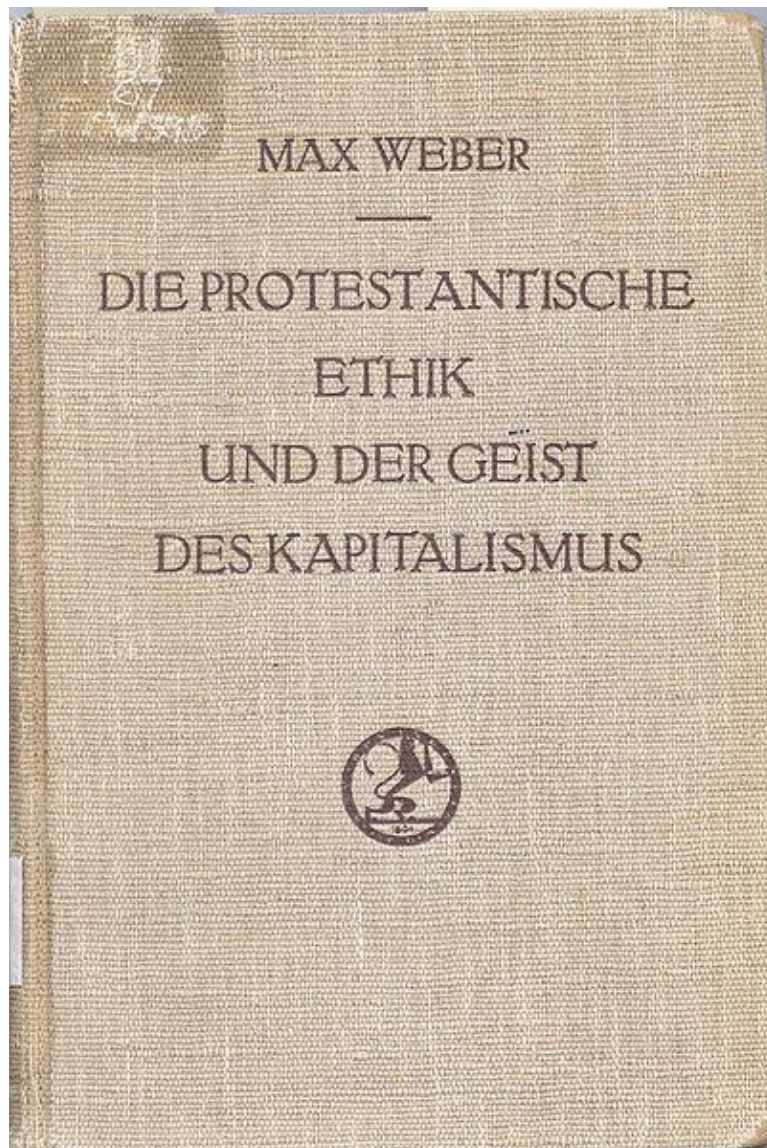
KRYTYKA PODEJŚCIA GEOGRAFICZNEGO I SPÓR NA LINII SACHS-ACEMOGLU I INNI:

- Kiedy weźmiemy pod uwagę rolę instytucji, wówczas czynnik geograficzny przestaje odgrywać znaczenie – geografia ma znaczenie tylko dlatego, że w pewnych regionach nie rozwinęły się inkluzywne instytucje

- D. Acemoglu, S. Johnson, J. Robinson, „The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation”, *American Economic Review*, vol. 91, 2001

- J. Sachs odpowiada: okej, ale czynnik malarii wciąż ma znaczenie, nawet po uwzględnieniu instytucji

- J. Sachs, „Institutions Don't Rule: Direct Effects of Geography on Per Capita Income”, NBER Working Paper 9490

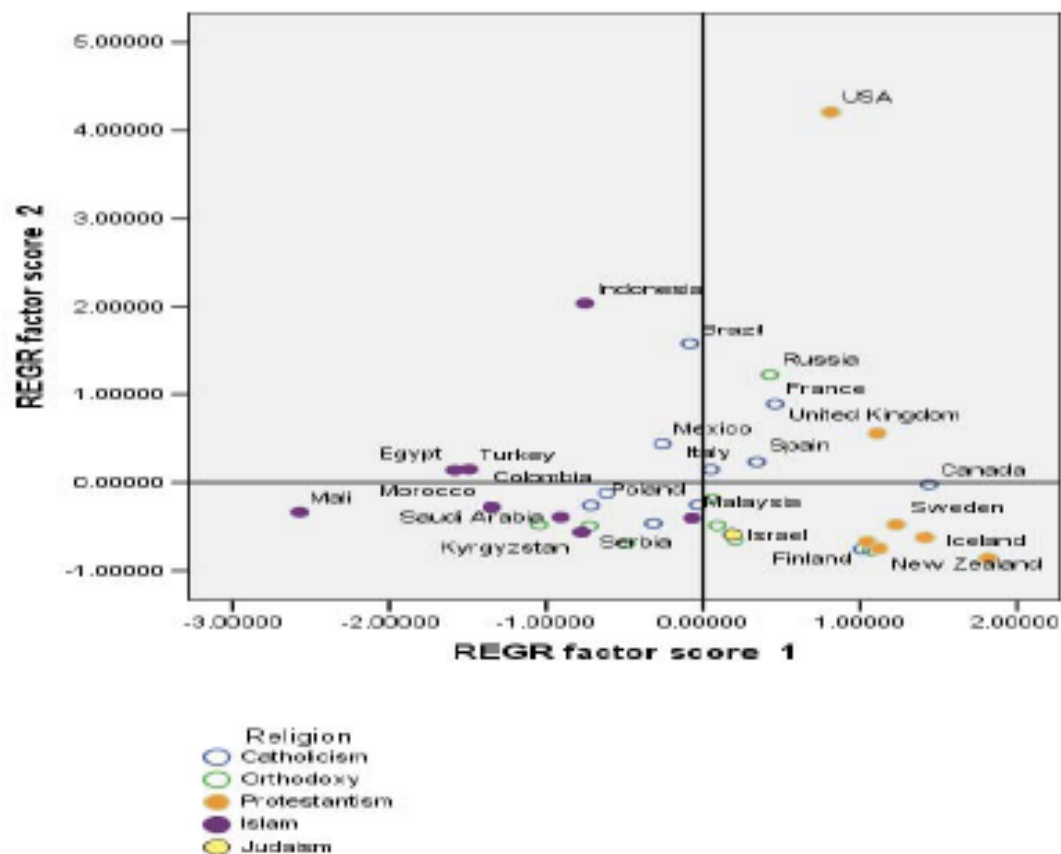


CZYNNIKI RELIGIJNE/KULTUROWE:

- M. Weber – jeden z najważniejszych socjologów wszechczasów. Książka „Etyka protestancka i korzenie kapitalizmu” należy do czterech najważniejszych prac socjologicznych.
- Ludzie od zawsze dążyli do powiększenia bogactwa, a formy handlu i wymiany kształtowały się od starożytności... A jednak kapitalizm to relatywnie nowe zjawisko. Dlaczego?
- Kapitalizm potrzebuje dwóch czynników: dobrze zorganizowanej pracy i akumulacji kapitału. Oba czynniki wymagają gruntu etycznego.
- Koncepcja „powołania” jest centralna i wyjątkowa dla etyki protestanckiej, a szczególnie kalwińskiej. Powołanie wprzęga człowieka w doczesne obowiązki i nadaje im wymiar etyczny.



Religia i wyniki gospodarcze (Plopeanu, Balan 2011)



CZYNNIKI RELIGIJNE/KULTUROWE – CZY WEBER MIAŁ RACJĘ?

- Kraje protestanckie rzeczywiście są średnio nieco bogatsze niż kraje katolickie, a na pewno bogatsze niż kraje muzułmańskie
- Dwie najpotężniejsze gospodarki cywilizacji zachodniej mają korzenie protestanckie: Niemcy i USA
- ALE... Bawaria, czyli najzamożniejszy region Niemiec, ma korzenie katolickie. Austria, jedna z najbardziej rozwiniętych gospodarek Europy, ma korzenie katolickie. Północne Włochy, jeden z najbardziej uprzemysłowionych regionów Europy, ma korzenie katolickie.

Religia i wyniki gospodarcze (Barr, McCleary 2003)

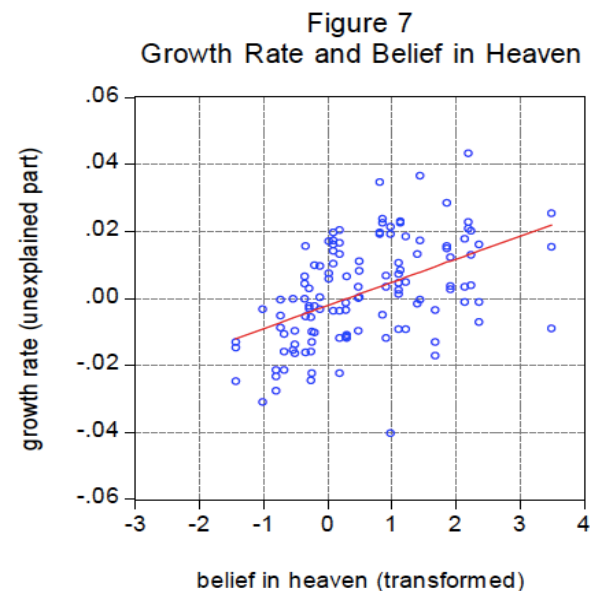
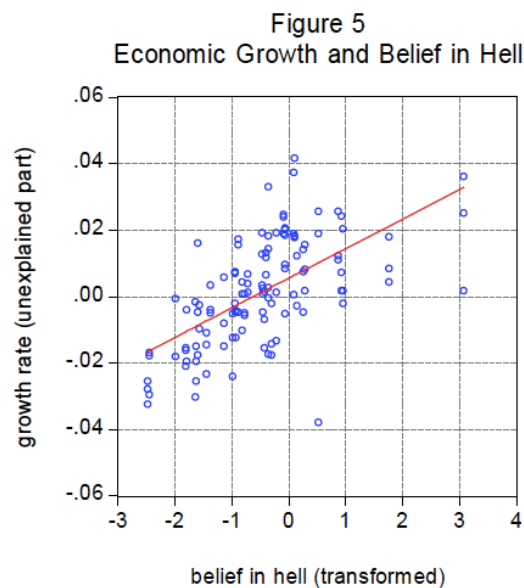
CZYNNIKI RELIGIJNE/KULTUROWE – WIĘCEJ WIARY, WIĘCEJ UCZCIWOŚCI I PRACOWITOŚCI?

- Są pewne przesłanki by twierdzić, że większy stopień wiary w „Niebo” lub „Piekło” zwiększa dynamikę rozwoju

- Wiara sprzyja pracowitości, oszczędności, uczciwości, otwartości, zaufaniu... Jest fundamentem miękkich instytucji społecznych, które mają przemożny wpływ na rozwój gospodarczy

- Co ciekawe, uczestnictwo w obrzędach religijnych ma ... negatywny wpływ na rozwój

- R.Barro, M.McCleary, „Religion and Economic Growth”, American Sociological Review, Vol. 68, No. 5



Wielcy reformatorzy



Margaret Thatcher. Premier Wielkiej Brytanii w latach 1979-1990. Przeprowadziła bardzo głębokie reformy deregulujące gospodarkę, zmniejszające rolę państwa w gospodarce. Dwukrotna reelekcja. Najdłuższa kadencja wśród wszystkich premierów w XX wieku. Zrezygnowała w 1990 r. ze względu na podziały w partii.

Jerzy Buzek. Premier Polski w latach 1997-2001. Przeprowadził cztery Wielkie Reformy: administracyjną, emerytalną, zdrowia i szkolnictwa. Przyspieszył prywatyzację. Wprowadził Polskę do Nato. Przegrał z kretesem wybory w 2001 r..



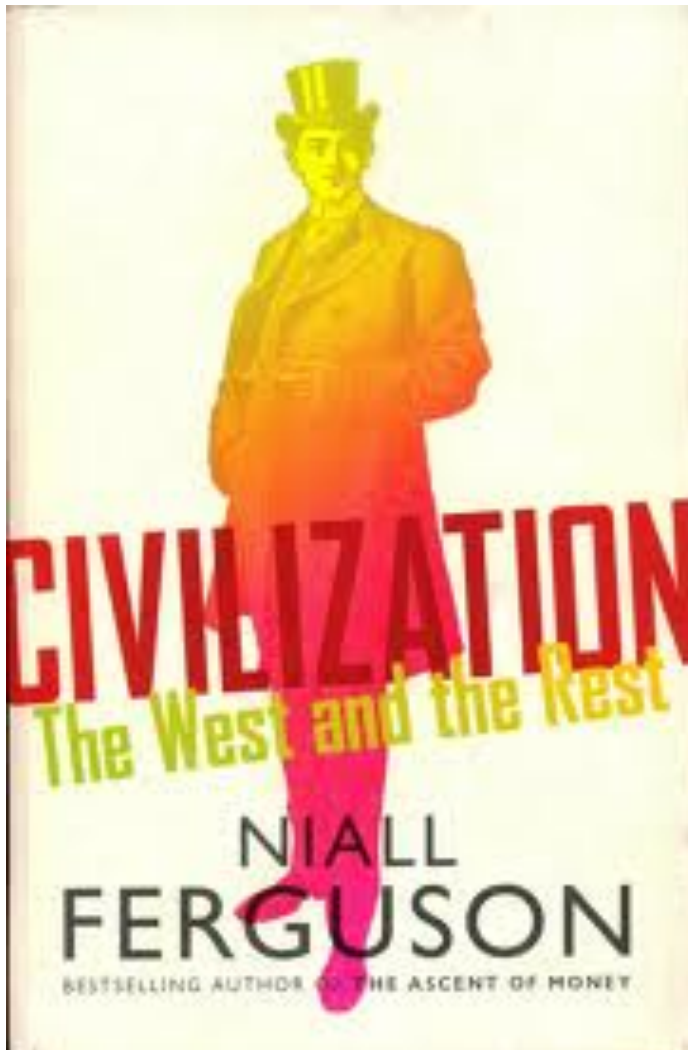
Mikulas Dzurinda. Premier Słowacji w latach 1998-2006. Podczas drugiej kadencji przeprowadził głęboką reformę finansów publicznych połączoną z reformą podatkową. W 2006 r. przegrał wybory z populistami. W swoich reformach zbyt mały nacisk położył na wprowadzenie bodźców podatkowych do zatrudniania najbiedniejszych. Wysokie bezrobocie „położyło” go.

Charles Haughey. Trzykrotnie premier Irlandii, ostatni raz w latach 1987-1992. Wtedy przeprowadził bardzo głęboką reformę finansów publicznych, leżącą u podstaw irlandzkiego cudu gospodarczego. Odszedł w atmosferze skandalu w 1992 r.



CZYNNIKI POLITYCZNE – DOBRY RZĄD PROWADZI DO ROZWOJU, ZŁY DO STAGNACJI

- Lionel Robins (1935): „ekonomia to nauka badająca relację między celami i ograniczonymi środkami, które są dostępne”. A zatem dobry rząd umie osiągnąć cele, zły rząd nie umie.
- Politycy z różnych powodów mogą podejmować złe decyzje: brak odwagi, nie posiadają wiedzy, są krótkowzroczni, są związani z grupami interesu
- Potrzeba nam oświeconych i odważnych rządów!! Postęp to efekt działania oświeconych władców, takich jak M.Tatcher, J.Buzek, R.Regan, M.Dzurinda, Ch.Haughey itd. itp.
- Wątpliwości: taka interpretacja ignoruje instytucje społeczne i ograniczenia jakim podlegają politycy.



Niall Ferguson, „Civilization. The West and The Rest”

- N. Ferguson: jeden z najbardziej błyskotliwych współczesnych intelektualistów
- Wyróżnia sześć czynników, które dały Zachodowi przewagę nad innymi cywilizacjami i kulturami:

1. Konkurencja
2. Nauka
3. Własność prywatna
4. Medycyna
5. Konsumpcja
6. Etyka pracy



Niall Ferguson, „Civilization. The West and The Rest”



- **Konkurencja.** Europa od średniowiecza była obszarem głębokich podziałów: wielość form politycznych, duża liczba podmiotów o równorzędnych prawach, walka o władzę, podziały religijne. Efektem ubocznym była stymulacja konkurencji!
- **Nauka.** Europejczycy dążyli do poznania zasad rządzących światem PONAD wyjaśnienia religijne. Separacja religii i spraw doczesnych. Pasja poznania.
- **Własność prywatna.** Idea własności prywatnej odgrywała kluczową rolę zarówno w rozwoju gospodarczym i ekspansji kolonialnej Brytyjczyków, jak i w nowożytnej myśli politycznej.

Niall Ferguson, „Civilization. The West and The Rest”

- **Medycyna.** Zwiększenie średniej oczekiwanej długości życia (na przykładzie Francji) z ok. 28 lat w 1800 r. do ok. 69 lat w 1960 r. To dało potężny impuls rozwojowy, m.in. poprzez powiększenie zasobów zdrowej siły roboczej, możliwości ekspansji, zwiększenie bodźców do oszczędzania

- **Konsumpcja.** Społeczeństwo konsumpcyjne wyróżnia Zachód od innych cywilizacji i kultur. Rewolucja przemysłowa przyniosła nie tylko gwałtowny rozwój strony podażowej gospodarki, ale również strony popytowej! Nieprzypadkowo to przemysł tekstylny „zainicjował” zmiany

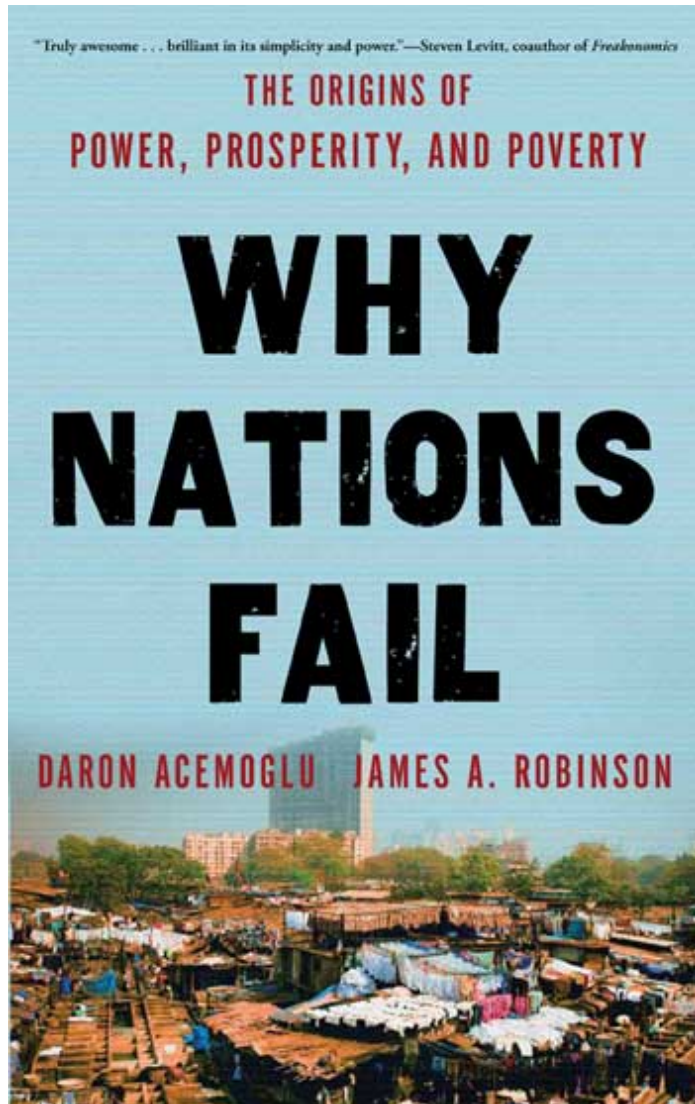
- **Etyka pracy.** Zasadniczo jest to powtórka argumentów Maxa Webera.





INSTYTUCJE !!!

- Najbardziej popularna współcześnie koncepcja: o poziomie rozwoju decydują (szeroko rozumiane) instytucje inkluzywne, które sprzyjają aktywności gospodarczej, kreatywności, innowacyjności
- Instytucje to szerokie pojęcie. **Są to reguły gry panujące w społeczeństwie.** Mogą być formalne lub nieformalne. Instytucją są np. wybory, sposób działania parlamentu, system prawny, ale też obyczaje
- Instytucje kształtują się przez dziesiątki lub setki lat, są częściowo efektem wydarzeń przypadkowych, a częściowo efektem celowych działań człowieka
- W 1993 r. Douglas North otrzymał nagrodę Nobla z ekonomii za badania w dziedzinie historii gospodarczej i opis wpływu instytucji na poziom rozwoju



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

- Książka podsumowująca wiele lat badań z dziedziny ekonomii politycznej i historii – zarówno jej autorów jak i innych badaczy.
- Instytucje społeczne na przestrzeni historii można podzielić na cztery zasadnicze grupy:
 - Polityczne inkluzywne
 - Gospodarcze inkluzywne
 - Polityczne ekstraktywne
 - Gospodarcze ekstraktywne



		Economic	Institutions
		Inclusive	Extractive
Political Institutions	Inclusive	⦿	← ↓
	Extractive	↑ →	⦿

Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

• **Institucje polityczne inkluzywne:**
pluralizm, szerokie uczestnictwo obywateli w życiu publicznym, kontrola władzy, „rule of law” (demokracja? Historycznie niekoniecznie, współcześnie pewnie tak) itd.

• **Institucje gospodarcze inkluzywne:**
prawo własności i system jego ochrony, system egzekucji prawa, sprawnie funkcjonujące rynki, otwartość na innowacje, szeroki dostęp do edukacji itd.

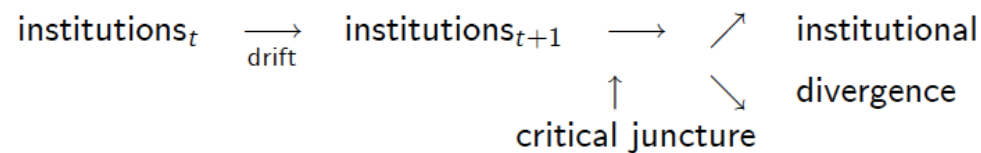
• **Institucje polityczne ekstraktywne:**
władza skoncentrowana w rękach elit

• **Institucje gospodarcze ekstraktywne:**
własność, prawa, przywileje, możliwości skoncentrowane w rękach elit



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

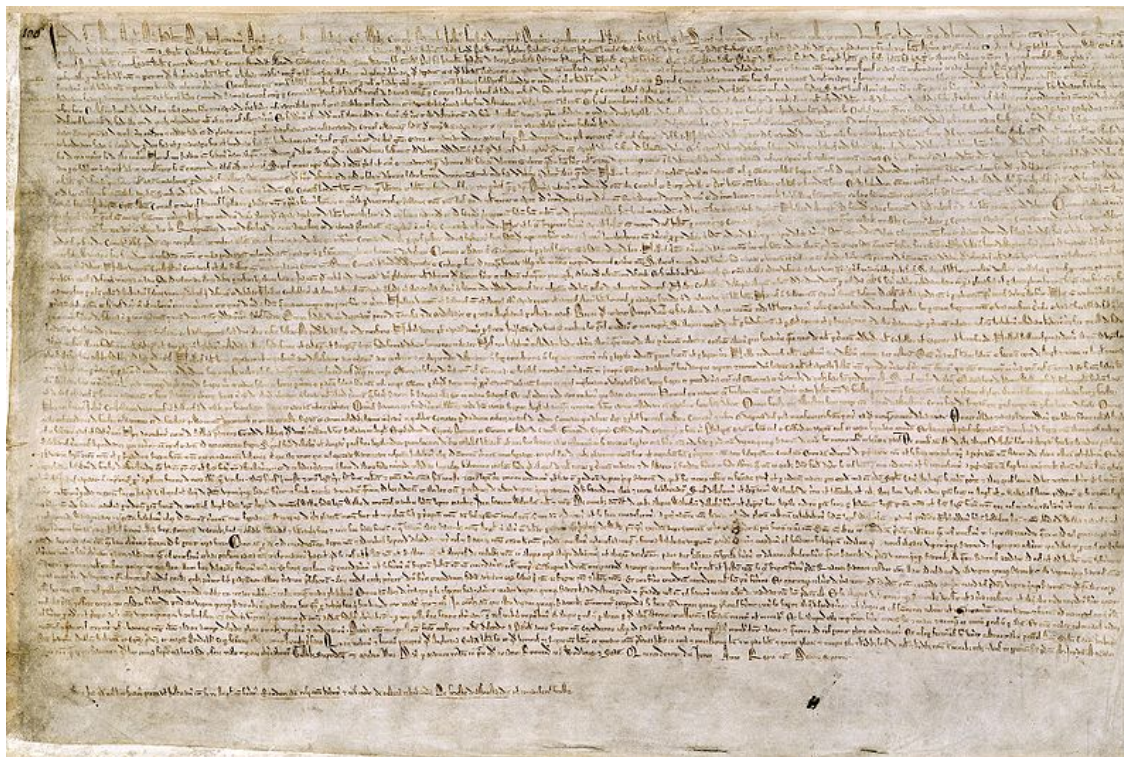
- Instytucje inkluzywne są bodźcem do inwestycji i innowacji, zapewniają najlepszą alokację dóbr, dzięki temu przyczyniają się do ogólnego wzrostu prosperity
- Instytucje ekstraktywne służą transferowi dochodu od jednych grup społecznych do innych, najczęściej od większości do elit, zniechęcają do inwestycji, oszczędności i innowacji.
- Instytucje ekstraktywne mogą generować wzrost gospodarczy, ale nie będzie on trwały
- Kluczowe pytanie brzmi: dlaczego w niektórych krajach kształtowały się instytucje inkluzywne, a w innych ekstraktywne?



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

- Instytucje kształtują się w wyniku dość długich procesów historycznych – **tzw. dryfu**. Cechy instytucji danego społeczeństwa zmieniają się bardzo powoli. Kierunek zmianom nadają „krytyczne wydarzenia”, które wpływają na modyfikację małych ale ważnych cech instytucji. Trochę jak płynięcie kajakiem przez ocean – kierunek nadają nam wiatry, prądy, nasze starania.

- Proces nie jest deterministyczny (!), jest częściowo losowy, ludzie mają nad nim pewną kontrolę



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

• Dlaczego to w Wielkiej Brytanii zaczął się współczesny kapitalizm?

-Rozpad Cesarstwa Rzymskiego → Europa feudalna, z rozdrobnioną własnością ziemską Panów → system ekstraktywny, ale pierwsze fundamenty praw obywatelskich (Magna Carta, 1215 r.)

-“Czarna Śmierć” (1346 r.) – wydarzenie krytyczne – prowadzi do wzrostu presji płacowej chłopów i wyzwolenia ich spod więzów feudalnych.

- Podboje kolonialne – kolejne wydarzenie krytyczne – WB wkracza w okres podbojów kolonialnych z mniejszymi prerogatywami króla i elity niż we Francji czy Hiszpanii. Większa część społeczeństwa ma dostęp do korzyści związanych z tym procesem



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

• **Dlaczego to w Wielkiej Brytanii zaczął się współczesny kapitalizm? C.D.**

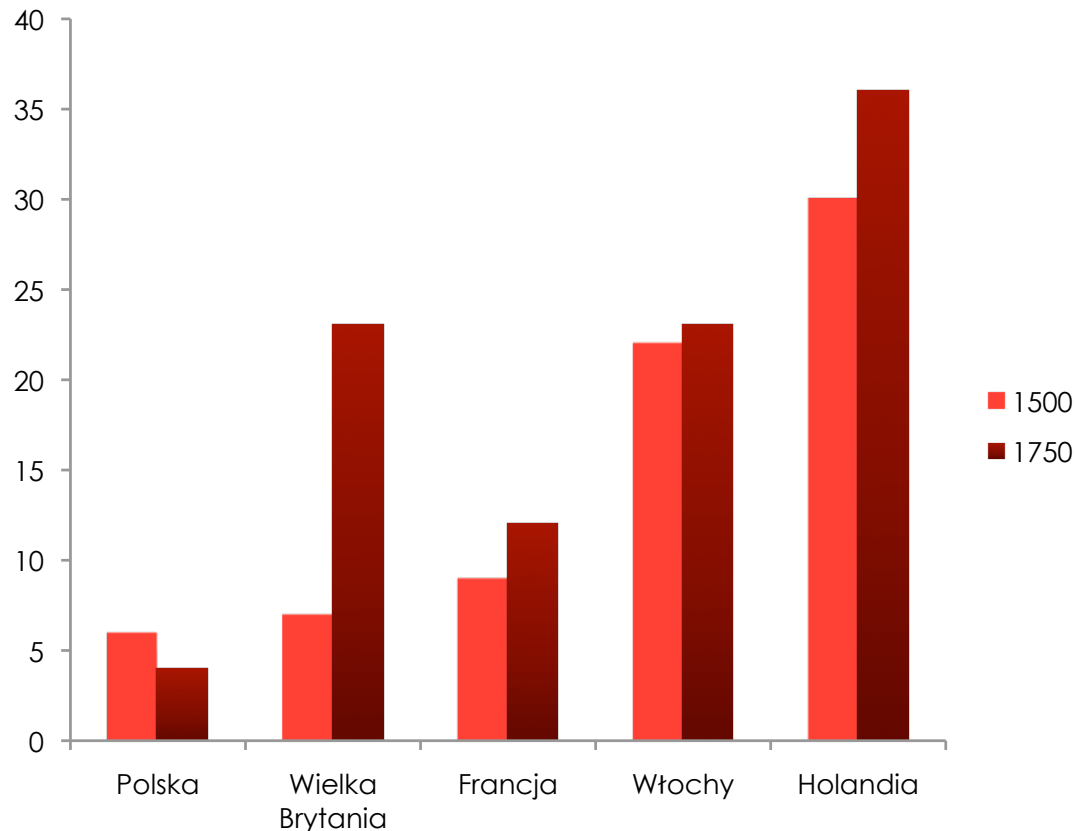
-WB kolonizowała Amerykę Północną, znacznie mniej zasobną w surowce niż Ameryka Południowa. Większa rola pracy, mniejsze pole do wycisku. Więcej rąk do pracy to więcej praw dla obywateli.

- Chwalebna Rewolucja (1688 r.) – kolejne krytyczne wydarzenie – ukształtowanie fundamentów systemu parlamentarnego, ochrona praw.

-W erę wielkich odkryć naukowych WB wkraczała jako kraj o solidnych instytucjach inkluzywnych.



Udział mieszkańców miast w całej populacji, w proc.
(Allen, 2000)



Daron Acemoglu, James Robinson, „Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty”

• **Dlaczego Europa Wschodnia została w tyle?**

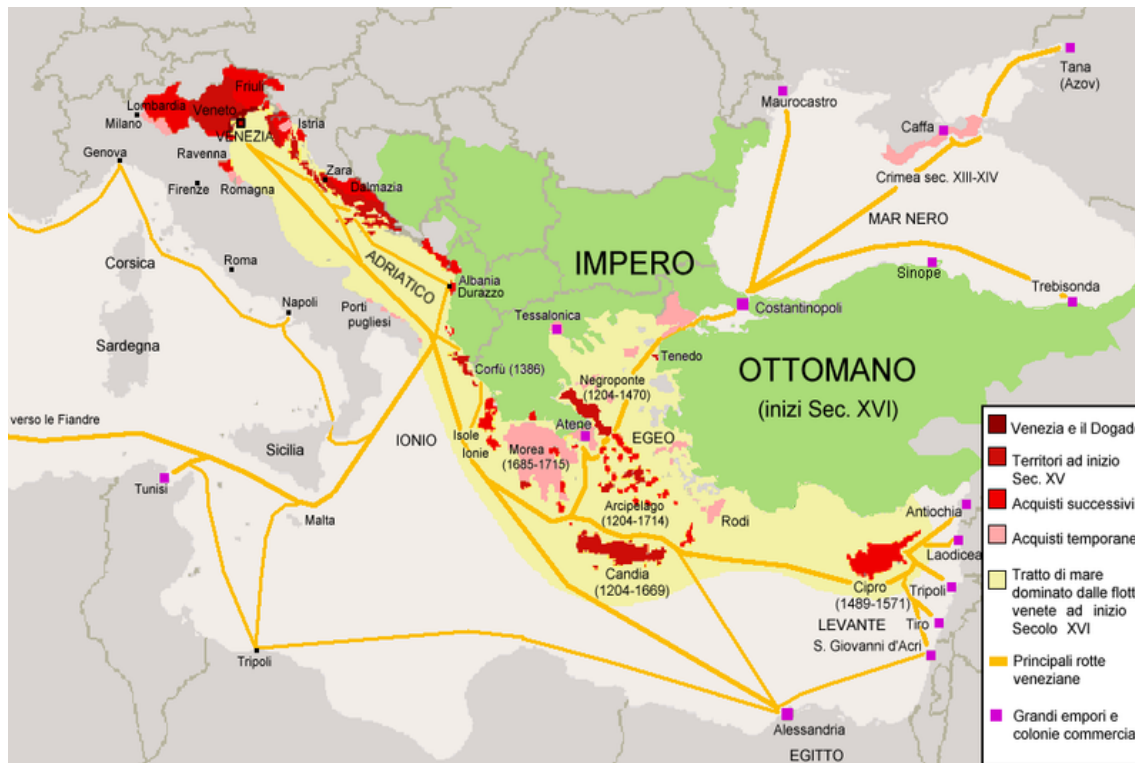
-Do XIV w. dość podobne instytucje społeczne (choć Wschód był biedniejszy)

-„Czarna Śmierć” również na Wschodzie prowadzi do wzrostu presji płacowej, ale konsekwencją nie jest uwolnienie chłopów, ale zaostrzenie systemu feudalnego

- Wzrost zamożności i popytu na zboże na Zachodzie prowadzi do rozwoju produkcji na Wschodzie, ale produkcja rośnie w sposób ekstensywny, co wspiera ekstraktywne instytucje

-WXVIII Europa Wschodnia była już zacofana gospodarczo.

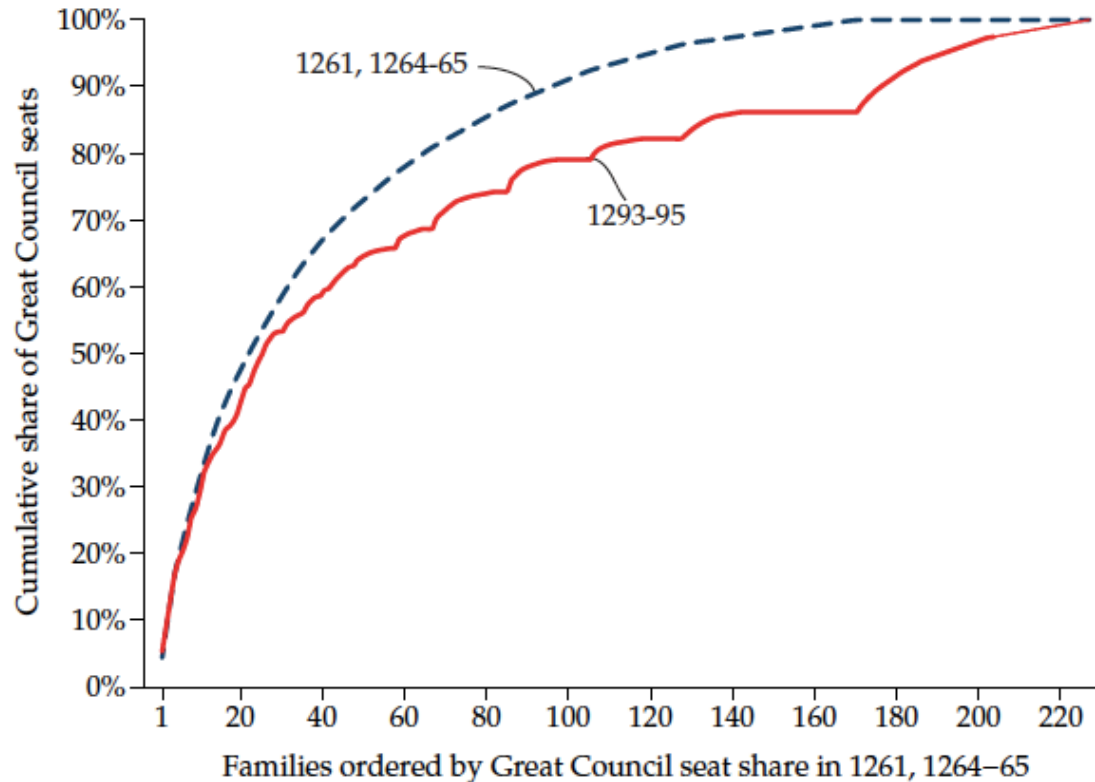
Case Study: Wenecja – wzrost i upadek potęgi



- Od 992 r. Wenecja była podmiotem całkowicie niezależnym; znajdowała się na szlaku handlowym między Europą Zachodnią i Konstantynopolem, największym miastem chrześcijańskiego świata. Wiek X i XI przynoszą bezprecedensowy wzrost handlu na tym szlaku i bezprecedensową ekspansję dochodową i terytorialną Wenecji

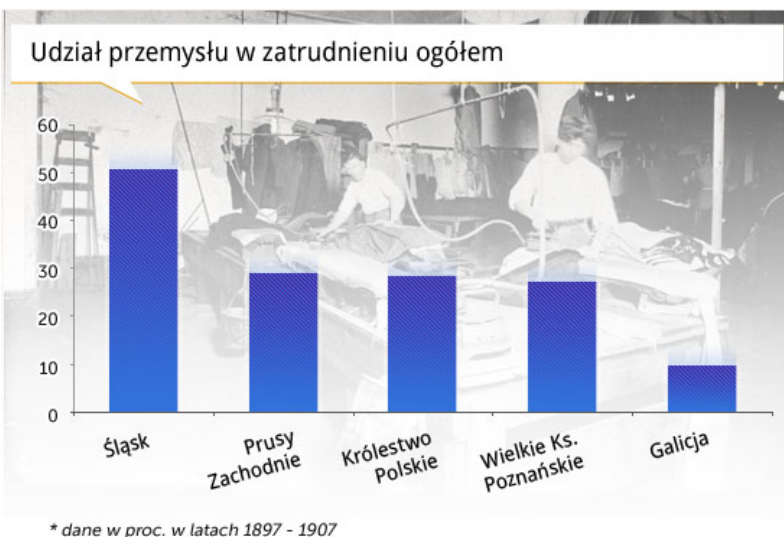
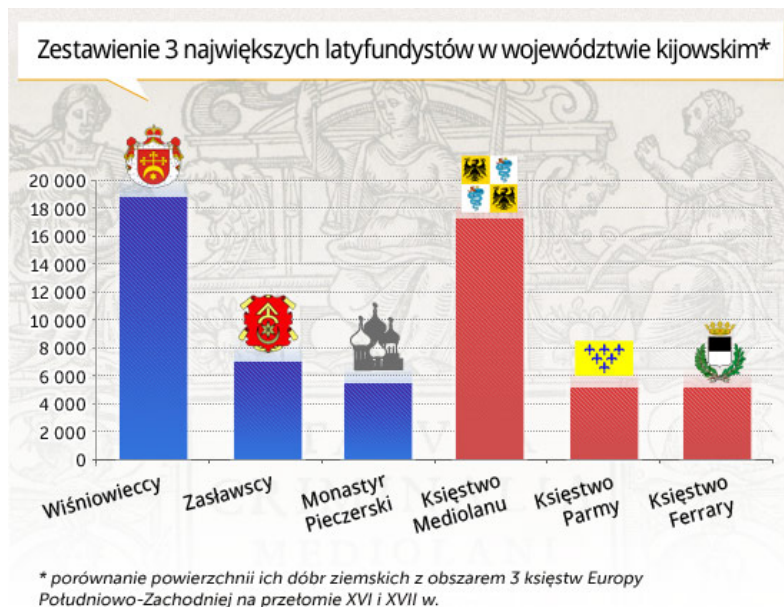
- Wenecja jeszcze w IX wieku posiadała ustrój monarchiczny – rolę króla pełnił doża. Wzrost roli bogatych kupców zwiększył kontrolę nad władcą i doprowadził do zniesienia dziedziczenia tronu (1032 r.). Kolejnym krokiem było ustanowienie parlamentu – tzw. Wielkiej Rady (1172 r.)

- Zmianom politycznym towarzyszył rozwój instytucjonalny – wielkie innowacje: spółki, banki, rynek długu, instrumenty kapitałowe, prawo upadłościowe, edukacja biznesowa



Case Study: Wenecja – wzrost i upadek potęgi c.d.

- Duża mobilność członków Wielkiej Rady zagrażała interesom wpływowych rodzin. Od końca XIII wieku wielkie rodziny powoli ograniczają dostęp nowych ludzi do udziału we władzy (tzw. Serrata). Tworzy się szlachta wenecka – zamknięta klasa rządząca.
- Wykorzystując swoją dominującą pozycję polityczną, szlachta wenecka ogranicza możliwości wejścia na rynek handlu nowym podmiotom.
- Z lidera przemian instytucjonalnych Europy, Wenecja zamienia się w skostniałą oligarchię. Utrzymuje silną pozycję w Europie, ale stopniowo traci dominację na morzu i w finansach.



Case Study: Dlaczego Polska jest zamożniejsza od Ukrainy?

- W XVII wieku dokonął się podział Europy przez Łabę – Zachód rozwijał się intensywnie, Wschód ekstensywnie; Zachód powoli rozwijał instytucje inkluzywne, Wschód ekstraktywne. Proces ten był na Ukrainie jeszcze bardziej wzmocniony niż w Polsce – koncentracja własności była na Ukrainie znacznie wyższa niż w Polsce, co sprzyjało rozwojowi bardziej ekstensywnemu i instytucjom bardziej ekstraktywnym. „Mentalność folwarczna” – im dalej na wschód, tym silniejsze jest to zjawisko

- Okres rewolucji przemysłowej – na ziemiach ukraińskich (galicyjskich) brakowało kapitału, ponieważ ekstensywne rolnictwo nie generowało oszczędności. Co więcej, Austria zaniedbywała Galicję, państwo nie prowadziło tam żadnych inwestycji. Brak impulsu ze strony rewolucji przemysłowej utrwalał podziały klasowe



Case Study: Dlaczego Polska jest zamożniejsza od Ukrainy? C.d.

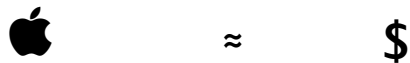
- Początek XX wieku – duża część Ukrainy staje się częścią ZSRR, połowa XX wieku – cała Ukraina jest częścią ZSRR.
- Koniec XX wieku – Ukraina odzyskuje niepodległość, ale pozostaje we wpływach Rosji; Polska wchodzi do NATO i Unii Europejskiej, adoptuje zachodnie instytucje, dokonuje głębokich reform gospodarczych i – co najważniejsze – instytucjonalnych
- Dzięki kilku krytycznym wydarzeniom i procesom, w Polsce kształtowały się instytucje mniej ekstraktywne niż na Ukrainie. Polska była i jest bliżej zachodu, łatwiej zatem adoptowała pewne instytucje inkluzywne



Koncepcje różne: podsumowanie

- Bardzo wiele czynników wpływa na poziom rozwoju, przy czym charakter instytucji jest prawdopodobnie najlepszym wyjaśnieniem
- Procesy historyczne mają bardzo duży wpływ na kształtowanie się instytucji, co nie oznacza jednak determinizmu historycznego
- Analizując procesy rozwojowe należy brać pod uwagę kształt i źródła instytucji, jakie w danym momencie występują w społeczeństwie





Teoria wzrostu gospodarczego i badania empiryczne

- Prosty model Solowa i kierunki jego modyfikacji
- Koncepcja konwergencji warunkowej
- Determinanty wzrostu – badania empiryczne
- Koncepcja pułapki średniego dochodu
- Kluczowa rola instytucji ekonomiczno - politycznych

Prosty model Solowa

$$F(K, N) = AK^\alpha N^{1-\alpha}$$

$$k_t = \frac{K_t}{N_t}, y_t = \frac{Y_t}{N_t}, i_t = \frac{I_t}{Y_t}$$

$$y_t = \frac{Y_t}{N_t} = \frac{AK_t^\alpha N_t^{1-\alpha}}{N_t} = \frac{AK_t^\alpha N_t^1 N_t^{-\alpha}}{N_t} = \frac{AK_t^\alpha}{N_t^\alpha} = A \left(\frac{K_t}{N_t} \right)^\alpha = Ak_t^\alpha$$

$$k_{t+1} = \frac{1}{1+n} i_t + \frac{1-\delta}{1+n} k_t$$

$$k = \left(\frac{sA}{n+\delta} \right)^{\frac{1}{1-\alpha}}$$

- R. Solow, „A Contribution to the Theory of Economic Growth”, Quarterly Journal of Economics, LXX (1956)

- Jeden produkt Y

- Populacja N rosnąca w tempie (1+n) rocznie

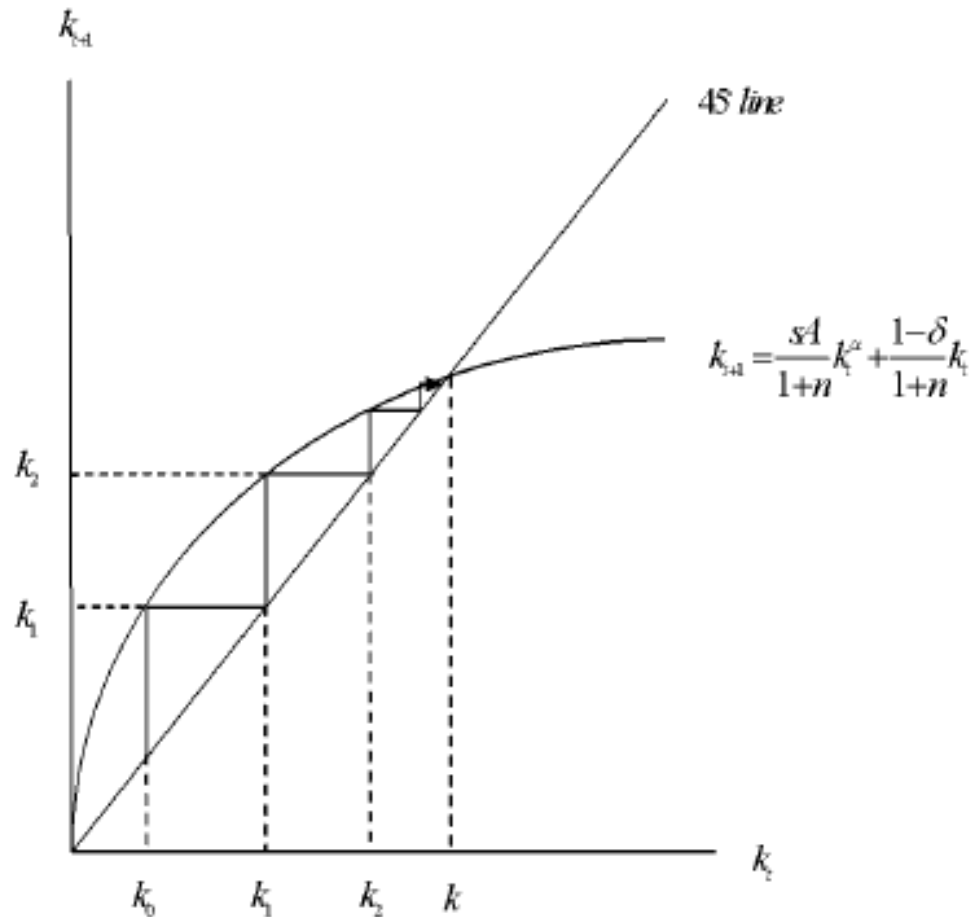
- Zasób kapitału K

- Funkcja produkcji Cobba-Douglasa

- Część s produktu jest oszczędzana, a oszczędności są inwestowane – I

- Technologia A jest dana z zewnątrz (jest egzogeniczna)

Prosty model Solowa c.d.



- Gospodarka posiada swój tzw. stan ustalony (steady state) – jeżeli znajduje się poniżej, zbiega do tego punktu → kraje biedniejsze mogą rosnać szybciej, gdyż zbiegają do stanu ustalonego
- Konwergencja?
- Poziom stanu ustalonego zależy od: stopy oszczędności (+) i tempa wzrostu ludności (-).
- Kraje o identycznym s i n powinny zbiegać do identycznego poziomu rozwoju
- Jedynym czynnikiem zapewniającym długookresowy wzrost gospodarczy jest postęp technologiczny

ESTIMATION OF THE AUGMENTED SOLOW MODEL

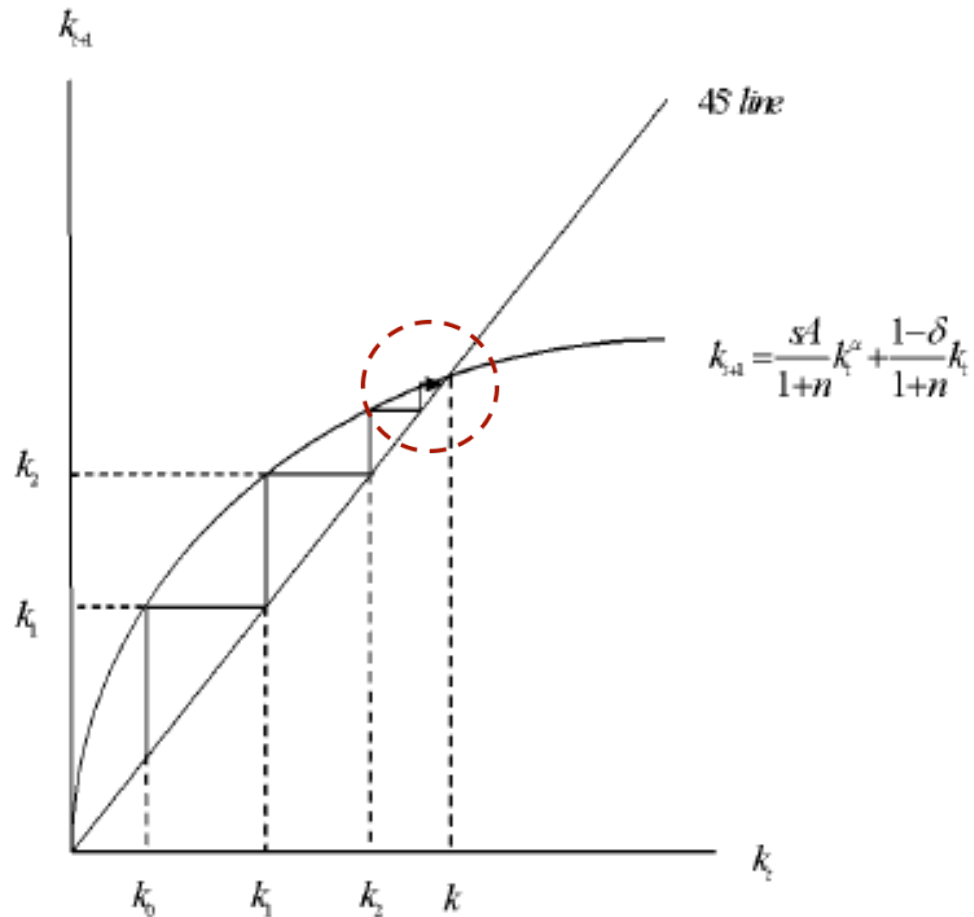
Dependent variable: log GDP per working-age person in 1985			
Sample:	Non-oil	Intermediate	OECD
Observations:	98	75	22
CONSTANT	6.89 (1.17)	7.81 (1.19)	8.63 (2.19)
ln(I/GDP)	0.69 (0.13)	0.70 (0.15)	0.28 (0.39)
ln($n + g + \delta$)	-1.73 (0.41)	-1.50 (0.40)	-1.07 (0.75)
ln(SCHOOL)	0.66 (0.07)	0.73 (0.10)	0.76 (0.29)
\bar{R}^2	0.78	0.77	0.24
<i>s.e.e.</i>	0.51	0.45	0.33
Restricted regression:			
CONSTANT	7.86 (0.14)	7.97 (0.15)	8.71 (0.47)
ln(I/GDP) – ln($n + g + \delta$)	0.73 (0.12)	0.71 (0.14)	0.29 (0.33)
ln(SCHOOL) – ln($n + g + \delta$)	0.67 (0.07)	0.74 (0.09)	0.76 (0.28)
\bar{R}^2	0.78	0.77	0.28
<i>s.e.e.</i>	0.51	0.45	0.32
Test of restriction:			
<i>p</i> -value	0.41	0.89	0.97
Implied α	0.31 (0.04)	0.29 (0.05)	0.14 (0.15)
Implied β	0.28 (0.03)	0.30 (0.04)	0.37 (0.12)

Note. Standard errors are in parentheses. The investment and population growth rates are averages for the period 1960–1985. ($g + \delta$) is assumed to be 0.05. SCHOOL is the average percentage of the working-age population in secondary school for the period 1960–1985.

Czy model Solowa dobrze oddaje rzeczywistość?

- W 1987 r. Robert Solow otrzymał nagrodę Nobla, więc coś jest na rzeczy...
- Oczywiście model w czystej postaci jest zbyt uproszczony, ale stanowi dobry fundament
- Ważne i wpływowe badanie: G. Mankiw, D. Romer, D. Weil, „A Contribution to the Empirics of Economic Growth”, *The Quarterly Journal of Economics*, May 1992
- Model Solowa dobrze oddaje rzeczywistość, kiedy uzupełni się go o inwestycje w kapitał ludzki – czyli oszczędności można alokować albo w kapitał fizyczny, albo w kapitał ludzki
- Bernanke (2002) – badanie MRW ważne, ale nie potwierdza Solowa

Konwergencja warunkowa (tzw. beta konwergencja)



- Dominujące przekonanie w ekonomii: istnieje tendencja do konwergencji – czyli zbliżania się poziomów PKB per capita – tak jak przewiduje model Solowa...
- JEDNAK kluczowa jest obserwacja, że różny jest poziom „steady state” – kraje podobne zbliżają się do siebie, ale w skali świata nie ma zbliżenia.
- Określenie, co decyduje o poziomie „steady state” jest kluczowym zadaniem dla ekonomisty. Na tym pytaniu skupiały się badania ekonomiczne
- Nie ma jednoznacznej odpowiedzi, choć są pewne ogólne zestawy czynników

Przykładowe badania

	(1) No Fixed Effects	(2) Fixed effects	(3) No Fixed Effects	(4) Fixed effects
Log(lagged per capita GDP)	0.0019 (0.0012)	-0.0326** (0.0048)	-0.0171** (0.0022)	-0.0447** (0.0051)
1/(life expectancy at birth)	--	--	-2.59** (0.65)	-1.15 (1.22)
Log(fertility rate)	--	--	-0.0340** (0.0046)	-0.0351** (0.0083)
Law & order (rule of law)	--	--	0.0165** (0.0059)	0.0045 (0.0103)
Investment ratio	--	--	0.021 (0.013)	0.014 (0.026)
Female school years	--	--	0.0035* (0.0014)	0.0062 (0.0037)
Male school years	--	--	-0.0036* (0.0015)	-0.0107** (0.0035)
Government consumption ratio	--	--	-0.021 (0.025)	-0.083 (0.059)
Openness ratio	--	--	0.0066* (0.0027)	0.0129 (0.0082)
Terms-of-trade change	--	--	0.103** (0.027)	0.092** (0.029)
Democracy indicator	--	--	0.054** (0.019)	0.021 (0.027)
Democracy squared	--	--	-0.055** (0.017)	-0.027 (0.024)
Inflation rate	--	--	-0.0138 (0.0087)	-0.0315* (0.0156)
R-squared	0.095	0.381	0.349	0.511
s.e. of regression	0.0274	0.0239	0.0236	0.0216
No. countries; observations	80; 783	80; 783	80; 760	80; 760

*Significant at 5% level.

**Significant at 1% level.

- R. Barro, „Convergence and Modernization Revisited”, NBER Working Paper 18295, August 2012

- Konwergencja warunkowa na poziomie 1,7 proc. pkt proc. rocznie...
Dużo/mało?

- Duża rola instytucji („law and order”), edukacji, stopnia otwartości, demokracji

- Wsparcie dla teorii modernizacji: instytucje wpływają na rozwój gospodarczy, a rozwój gospodarczy podnosi jakość instytucji

TABLE 2—BASELINE ESTIMATION FOR ALL 67 VARIABLES

Rank	Variable	Posterior inclusion probability (1)	Posterior mean conditional on inclusion (2)	Posterior s.d. conditional on inclusion (3)	BACE		OLS sign certainty probability (6)	Fraction of regressions with $ tstat > 2$ (7)
					sign certainty probability (4)	OLS p-value (5)		
1	East Asian dummy	0.823	0.021805	0.006118	0.999	0.505	0.999	0.99
2	Primary schooling 1960	0.796	0.026852	0.007977	0.999	0.155	0.999	0.96
3	Investment price	0.774	-0.000084	0.000025	0.999	0.032	0.999	0.99
4	GDP 1960 (log)	0.685	-0.008538	0.002888	0.999	0.387	0.999	0.30
5	Fraction of tropical area	0.563	-0.014757	0.004227	0.997	0.466	0.997	0.59
6	Population density coastal 1960's	0.428	0.000009	0.000003	0.996	0.767	0.996	0.85
7	Malaria prevalence in 1960's	0.252	-0.015702	0.006177	0.990	0.515	0.010	0.84
8	Life expectancy in 1960	0.209	0.000808	0.000354	0.986	0.761	0.014	0.79
9	Fraction Confucian	0.206	0.054429	0.022426	0.988	0.377	0.988	0.97
10	African dummy	0.154	-0.014706	0.006866	0.980	0.589	0.980	0.90
11	Latin American dummy	0.149	-0.012758	0.005834	0.969	0.652	0.969	0.30
12	Fraction GDP in mining	0.124	0.038823	0.019255	0.978	0.305	0.978	0.07
13	Spanish colony	0.123	-0.010720	0.005041	0.972	0.507	0.028	0.24
14	Years open	0.119	0.012209	0.006287	0.977	0.826	0.023	0.98
15	Fraction Muslim	0.114	0.012629	0.006257	0.973	0.478	0.973	0.11
16	Fraction Buddhist	0.108	0.021667	0.010722	0.974	0.460	0.974	0.90
17	Ethnolinguistic fractionalization	0.105	-0.011281	0.005835	0.974	0.991	0.974	0.52
18	Government consumption share 1960's	0.104	-0.044171	0.025383	0.975	0.344	0.025	0.77
19	Population density 1960	0.086	0.000013	0.000007	0.965	0.815	0.965	0.01
20	Real exchange rate distortions	0.082	-0.000079	0.000043	0.966	0.835	0.034	0.92
21	Fraction speaking foreign language	0.080	0.007006	0.003960	0.962	0.474	0.962	0.43

Przykładowe badania c.d.

- X. Sala-i-Martin, G. Doppelhofer, R. Miller, „Determinants of Long-Term Growth: A Bayesian Averaging of Classical Estimates Approach”, American Economic Review, Sept. 2004

- Specyficzny sposób selekcji zmiennych wpływających na długoterminowy wzrost gospodarczy – metoda bayesowska

- Trzy zmienne wydają się mieć największe znaczenie: odsetek dzieci uczęszczających do szkoły, ceny nakładów inwestycyjnych i początkowy poziom PKB (warunkowa konwergencja)

- Czy nie za dużo tych zmiennych?



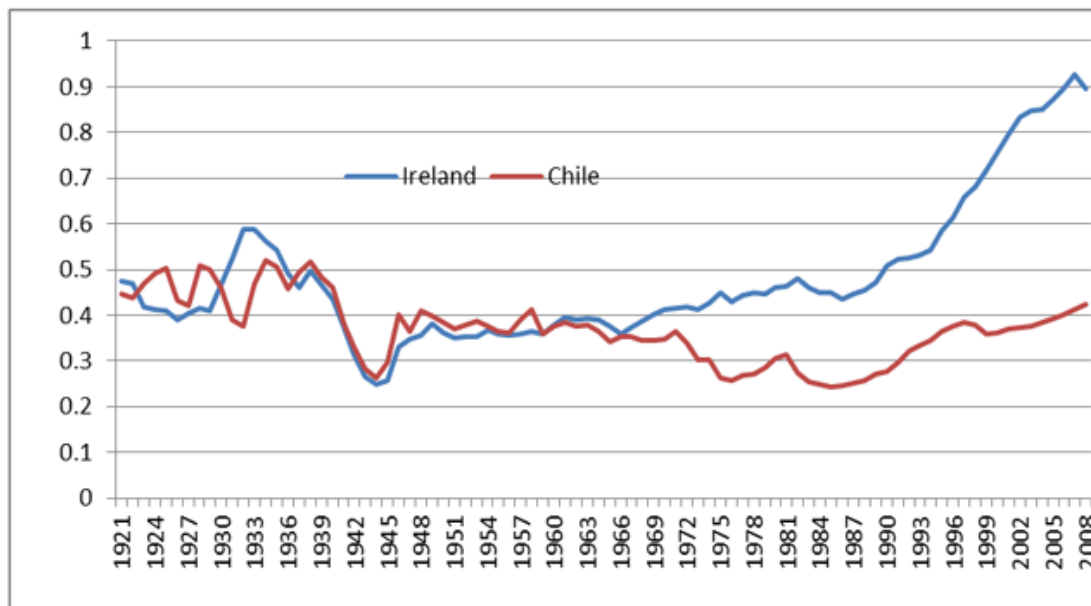
Sześć lekcji z badań nad konwergencją warunkową

- X. Sala-I-Martin, „15 Years of New Growth Economics: What Have We Learned?”, Central Bank of Chile Working Papers, 172
- 1) Nie ma prostej recepty na wzrost
- 2) Początkowy poziom rozwoju jest statystycznie najsilniejszym czynnikiem (konwergencja)
- 3) Wielkość rządu nie jest tak istotna jak jakość rządu (kontrola inflacji, deficytu, jakość biurokracji)
- 4) „Human capital” – trudno uchwycić znaczenie tego czynnika
- 5) Bardzo ważne są instytucje (!)
- 6) Otwartość gospodarki ma pozytywny wpływ



Pułapka średniego dochodu

Figure 2--Ratio of Per Capita Income to the United States



- Podział procesu wzrostu na dwa etapy: wyjście z biedy i ruch w kierunku zamożności
- Pierwszy etap jest realtywnie prosty, drugi etap jest bardzo trudny i jak dotąd udał się niewielu
- Większość czynników wspierających wzrost, które opisane są przez badania, ma największy wpływ w pierwszym etapie: otwartość gospodarki, najważniejsze instytucje (np. ochrona własności prywatnej), szkolnictwo
- W drugim etapie czynniki wspierające wzrost są bardziej subtelne, trudniejsze do ujęcia w jednoznaczny przepis
- Utknięcie na średnim poziomie rozwoju nazywa się „pułapką średniego dochodu”

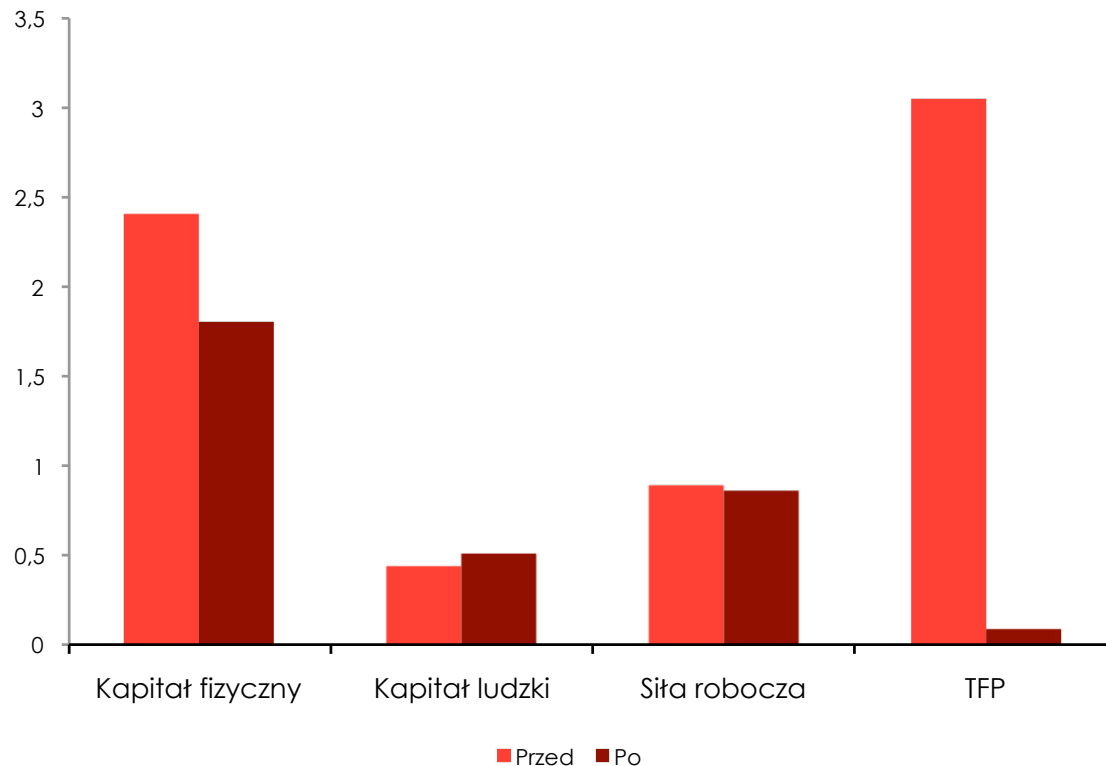


„Why do all good things come to an end, come to an end...”

- B.Eichengreen, D.Park, K. Shin, „When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China”, NBER Working Paper 16919
- Poszukują epizodów o następujących warunkach: a) średni wzrost powyżej 3,5 proc. rocznie przez siedem lat, b) spowolnienie średniego wzrostu co najmniej o 2 pkt proc., c) dochód per capita powyżej 10 tys. USD z 2005r.
- Większość epizodów skoncentrowana w latach 70. – koniec powojennego boomu
- Średni PKB per capita w momencie skokowego spadku wzrostu – 16740\$ (ceny z 2005r.)



Czynniki odpowiedzialne za wzrost: przed i po skokowym spowolnieniu dynamiki PKB, w proc.



„Why do all good things come to an end, come to an end...”

- B.Eichengreen, D.Park, K. Shin, „When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China”, NBER Working Paper 16919 c.d.

- Dekompozycja skokowych spadków dynamiki PKB wskazuje na dominującą rolę TFP (total factor productivity) czyli produktywności. Udział zasobów kapitału (również human capital) i pracy we wzroście nie spadał mocno

- Warunki sprzyjające skokowym spadkom dynamiki wzrostu: poziom PKB per capita (ok. 16 tys. \$, ok. 58 proc. w stosunku do lidera), wysokie tempo wzrostu przez długi okres, wysoki udział przemysłu w zatrudnieniu, niski udział konsumpcji w PKB, niska otwartość gospodarki, niedowartościowany kurs walutowy, wahliwa i wysoka inflacja



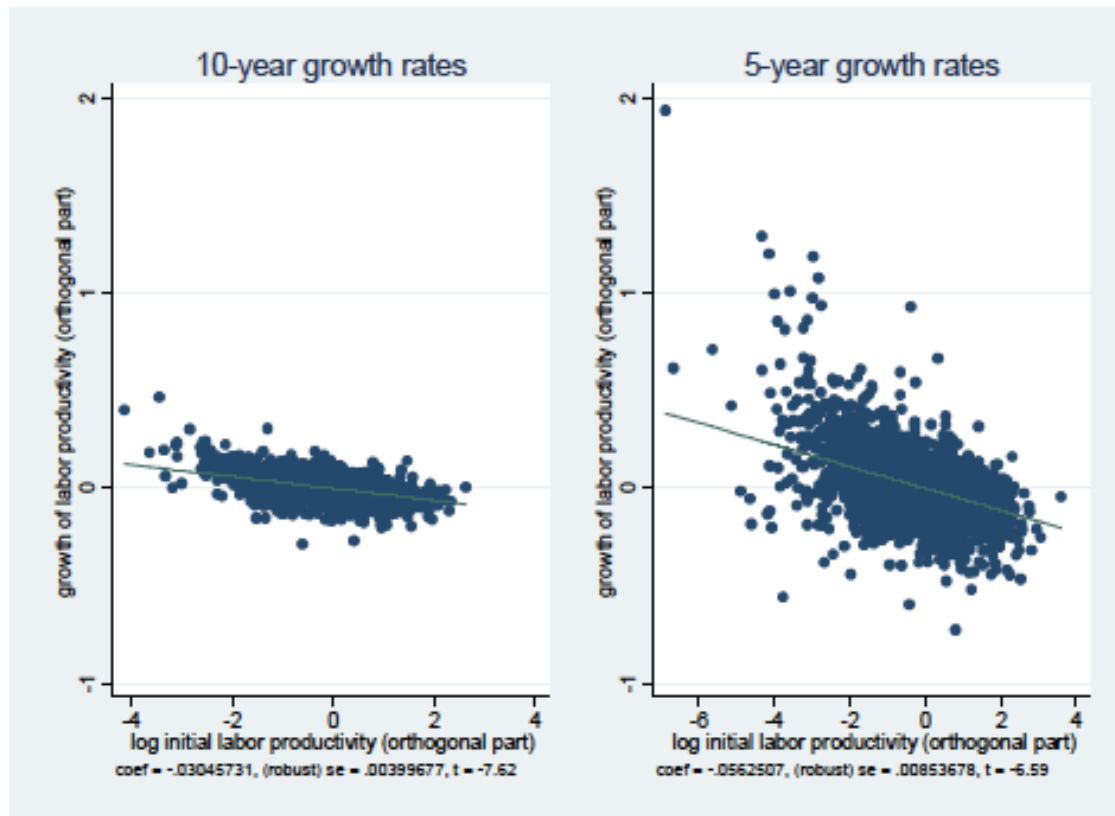


Figure 2: Unconditional convergence in 4-digit industries

Przemysł przechodzi konwergencję bardzo szybko

- D. Rodrik, „Unconditional Convergence”, NBER Working Paper 17546, 2011
- Konwergencja w sektorze przemysłowym jest bezwarunkowa i następuje w tempie 3-5 proc. rocznie, a warunkując ją innymi czynnikami tempo jest jeszcze wyższe
- Najniższe tempo konwergencji notuje przemysł tekstylny, najwyższe – przemysł maszynowy, a pośrednie – przemysł metalowy
- Wniosek – przesuwanie siły roboczej z rolnictwa do przemysłu lub z jednych branż przemysłowych do innych to prosta recepta na szybki wzrost przy niskim poziomie rozwoju
- Na średnim poziomie rozwoju pojawia się problem

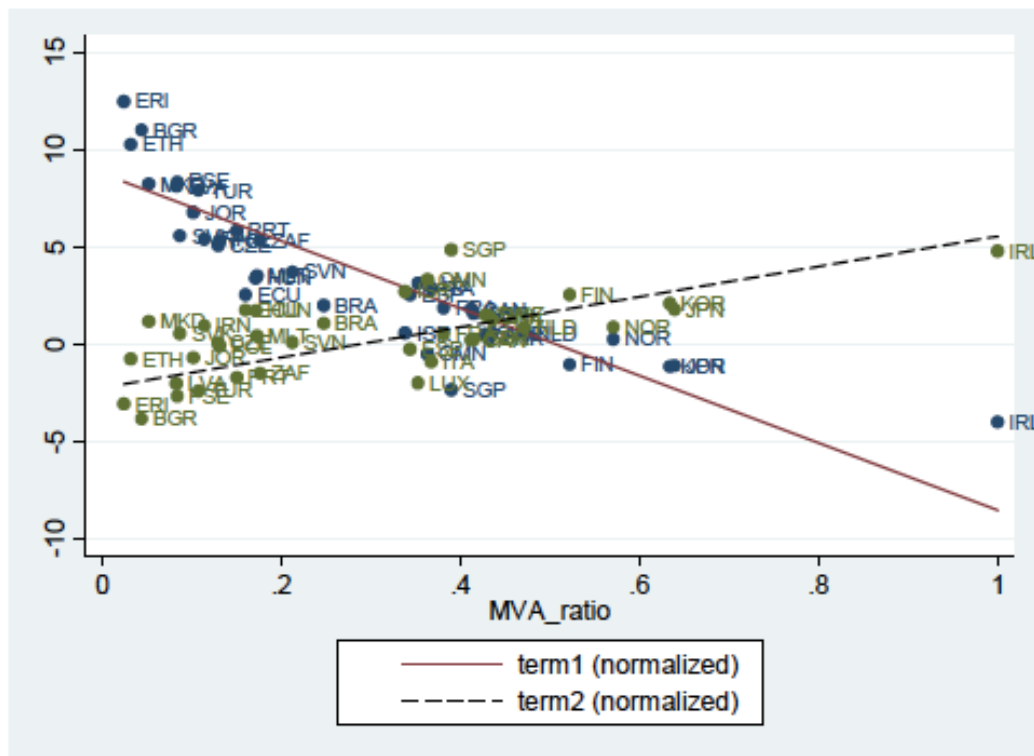


Figure 6: Relationship between “pure convergence” and “distance to frontier” effects at different levels of aggregate productivity

Dlaczego cała gospodarka nie podąża drogą przemysłu???

- D. Rodrik, „Unconditional Convergence”, NBER Working Paper 17546, 2011 c.d.
- Przesunięcie siły roboczej ogólnie do przemysłu jest łatwiejsze niż do branż przemysłowych o najwyższej produktywności
- Efekt specjalizacji – kraje uboższe często specjalizują się w branżach przemysłowych, gdzie dystans do poziomu najwyższej produktywności jest niewielki (np. tekstylia – różnica między fabryką w Chinach i USA pewnie jest mniejsza niż różnica między fabryką substancji biotech w Chinach i USA)
- INSTYTUCJE(!) – osiągnięcie dużych zysków w produktywności do pewnego poziomu jest łatwe; rozwój branż o wysokiej produktywności wymaga czasu i korzystnego środowiska instytucjonalnego



O co chodzi z tymi instytucjami?

- Lista instytucji, które są istotne dla wzrostu gospodarczego, jest dość łatwa do stworzenia, m.in.

- Egzekucja praw

- Efektywnie działające rynki

- Efektywny i stabilny system finansowy

- Rozwiązywanie konfliktów społecznych

- Uczestnictwo w procesie politycznym

- System ochrony zdrowia i s. edukacji

- Stabilność makroekonomiczna

- Znacznie trudniejsza jest odpowiedź na pytanie, jakie konkretnie instytucje są kluczowe i jak je wprowadzać

- Problem komplikuje fakt, że istotne są instytucje nieformalne (zaufanie społ.)



Institutional domain	Standard ideal	"East Asian" pattern
Property rights	Private, enforced by the rule of law	Private, but govt authority occasionally overrides the law (esp. in Korea).
Corporate governance	Shareholder ("outsider") control, protection of shareholder rights	Insider control
Business-government relations	Arms' length, rule based	Close interactions
Industrial organization	Decentralized, competitive markets, with tough anti-trust enforcement	Horizontal and vertical integration in production (chaebol); government-mandated "cartels"
Financial system	Deregulated, securities based, with free entry. Prudential supervision through regulatory oversight.	Bank based, restricted entry, heavily controlled by government, directed lending, weak formal regulation.
Labor markets	Decentralized, de-institutionalized, "flexible" labor markets	Lifetime employment in core enterprises (Japan)
International capital flows	"prudently" free	Restricted (until the 1990s)
Public ownership	None in productive sectors	Plenty in upstream industries.

Brak konwergencji instytucjonalnej

- Różne kraje, różne preferencje, różne instytucje – kopiowanie nie zawsze jest lepsze od eksperymentowania
- Kraje azjatyckie w wielu dziedzinach odbiegały od tzw. konsensusu waszyngtońskiego – osiągały podobne cele, lecz innymi środkami. Choć można argumentować, że kluczową rolę odgrywała stabilność makroekonomiczna i otwartość na świat
- Kopiowanie instytucji może być dobrą strategią dla obszarów zbliżonych do siebie – ważne z punktu widzenia Polski, która jest członkiem UE
- Generalnie: ważne są cele, jakie mają osiągnąć konkretne instytucje, zaś ich dokładny kształt jest trudny do określenia naukowo

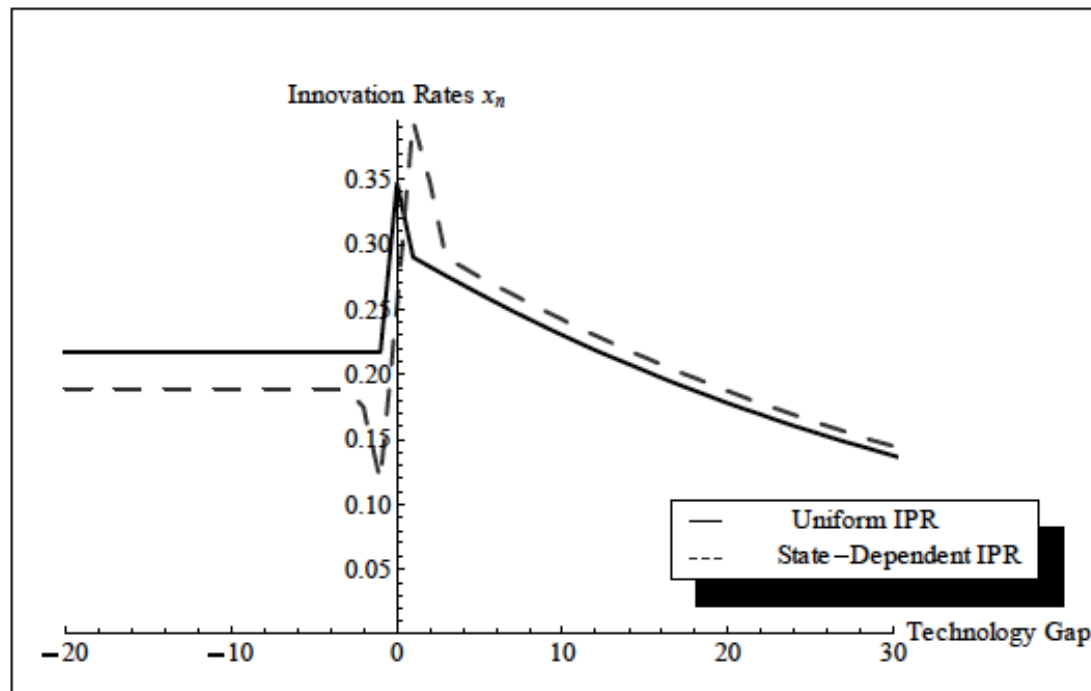


FIGURE 4. R&D EFFORTS

Przykład: problem praw patentowych

- Na ile powinniśmy chronić liderów innowacyjności przed konkurencją, a na ile pozwalać na swobodną dyfuzję technologii od innowatorów do reszty?
- D. Acemoglu, U. Akcigit, „Intellectual Property Rights Policy, Competition And Innovation”, Journal of The European Economic Association, vol. 10 (2012)
- Ochrona innowacji powinna być zależna od zaawansowania danej technologii w stosunku do konkurentów
- Im większy stopień zaawansowania, tym większa ochrona – „trickle down effect”: daje to większe bodźce do innowacji na niższym poziomie zaawansowania
- Model: optymalne prawo patentowe zwiększa dynamikę wzrostu PKB o 0,18 pkt proc. rocznie (nie mało)

Przykład: problem wielkości rządu

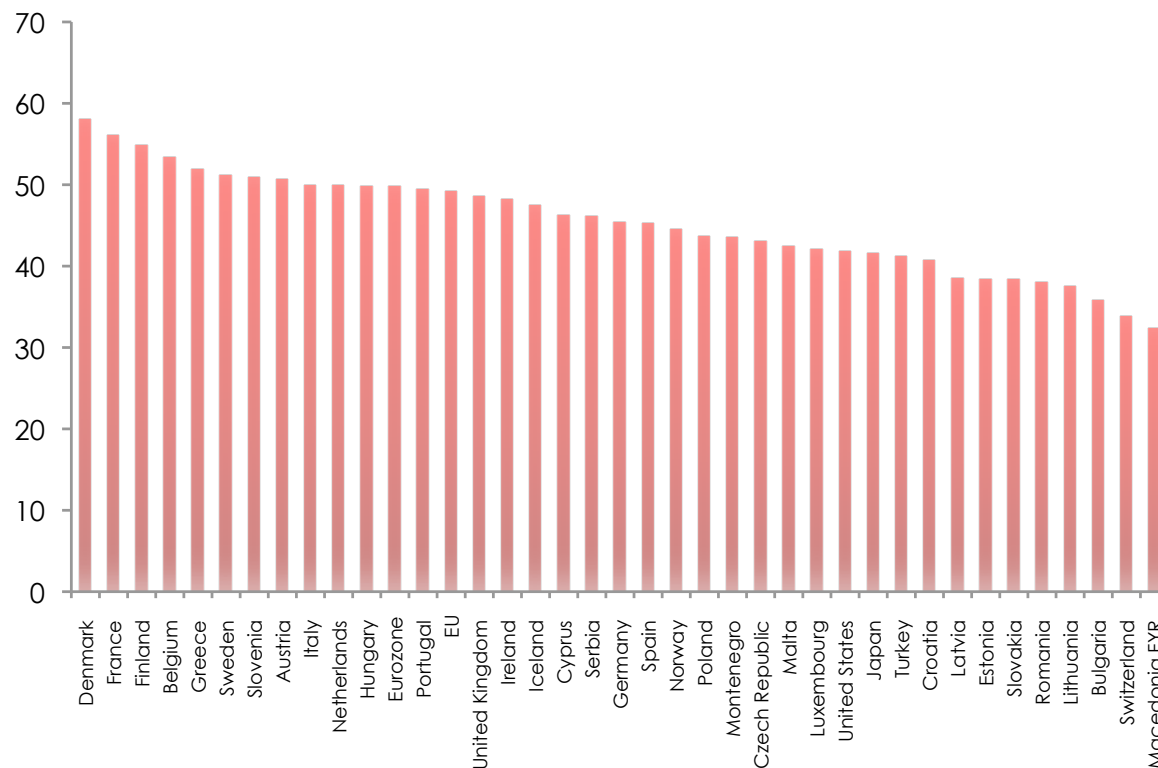
- Lepszy jest duży rząd czy mały rząd? Ekonomia nie daje jednoznacznej odpowiedzi – trudno znaleźć jednoznaczne koszty większych rządów (patrz Austria, Niemcy, Holandia, Szwecja, Finlandia itd.), są pewne argumenty przemawiające za korzyściami z większego rządu

- Analiza instytucjonalna może pozwolić nam znaleźć bardziej konkretną odpowiedź

- D. Acemoglu, „Institutions, Factor Prices and Taxation: Virtues of Strong States?”, NBER Working Paper 15693, 2010

- Większy rząd może być efektywny tylko wtedy, kiedy istnieją odpowiednie instytucje kontroli społecznej nad rządem; instytucje te zapobiegają walkom o rentę wynikającą z kontroli rządu

General Government Expenditure, in% of GDP





Podsumowanie

- Wielość czynników wpływających na wzrost gospodarczy
- Czynniki klasyczne wydają się mieć znaczenie: stopa inwestycji, edukacja, stabilność makroekonomiczna, otwartość na świat
- Łatwość osiągnięcia średniego poziomu dochodu poprzez przesunięcie siły roboczej do bardziej produktywnych branż; trudność osiągnięcia najwyższego poziomu rozwoju
- Kluczowa rola instytucji w momencie osiągnięcia celów „średnich”
- Instytucje – elastyczność środków prowadzących do określonych celów; strategia kopiowania uzasadniona przy bliskości do naśladowanego

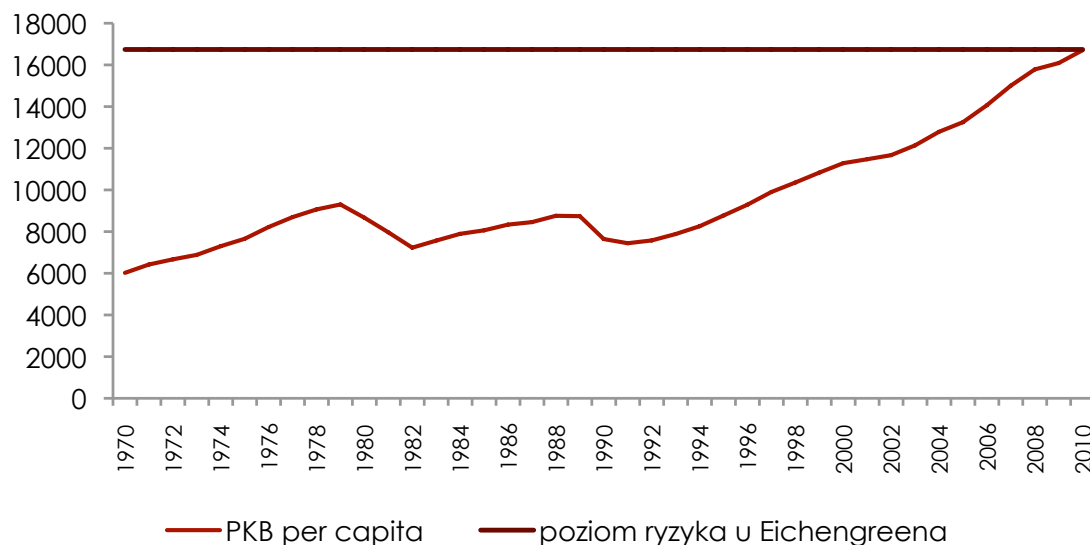




WNIOSKI DLA POLSKI

- Siły i słabości Polski w kontekście wyzwań związanych ze wzrostem gospodarczym – gdzie jesteśmy?
- Czynniki makroekonomiczne – co gra, co nie gra, co można poprawić?
- Czynniki instytucjonalne – spore osiągnięcia, jeszcze więcej zapóźnień

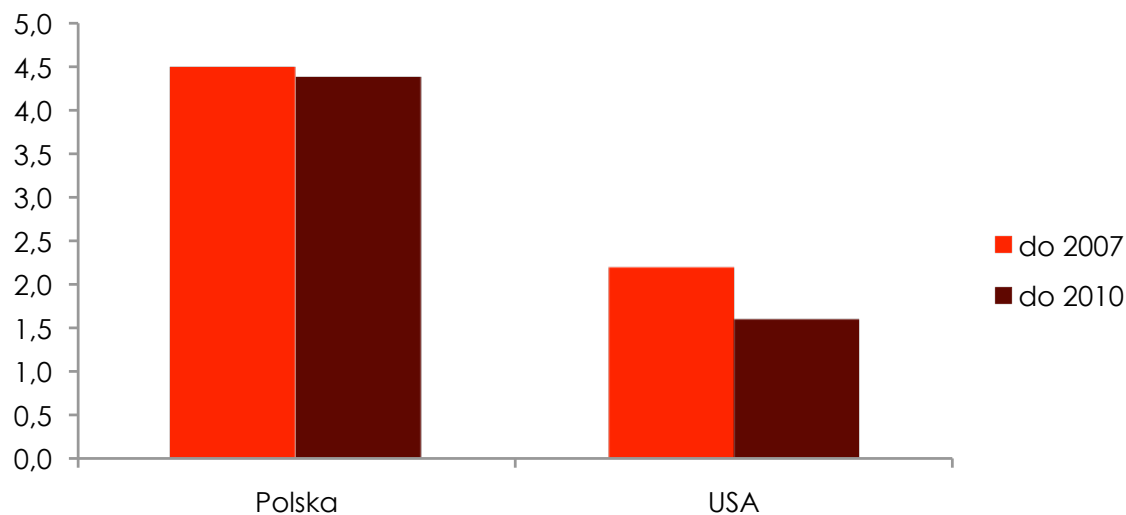
Polska osiągnęła średni poziom dochodu per capita, w USD, ceny z 2005



GDZIE JESTEŚMY

- Polska osiągnęła właśnie średni poziom rozwoju, zbliżony do przelomowego poziomu ryzyka opisywanego przez Eichengreena, Parka, Shina
- Przez ostatnie dwie dekady tempo konwergencji zbliżone było do „żelaznej reguły konwergencji” opisaną przez Barro – ok. 2,3 proc. rocznie w przypadku PKB per capita w stosunku do tempa USA
- W takim tempie dogonilibyśmy USA w do roku 2050, czyli w ciągu półtora pokolenia
- Kluczowe pytanie brzmi: czy coś się zmieni, czy może zmieni się na gorsze, jakie są zagrożenia? Czy czeka nas pułapka średniego rozwoju?

Średnie tempo wzrostu PKB per capita, od 1992 r. do ...



SIŁY I SŁABOŚCI POLSKI W KONTEKŚCIE RYZYKA PUŁAPKI ŚREDNIEGO DOCHODU



• Silne strony polskiej gospodarki:

-Stabilność makroekonomiczna umiarkowanie wysoka

-Otwartość na świat, a szczególnie ścisłe związki z Unią Europejską

-Stabilny system finansowy

• Słabe strony polskiej gospodarki:

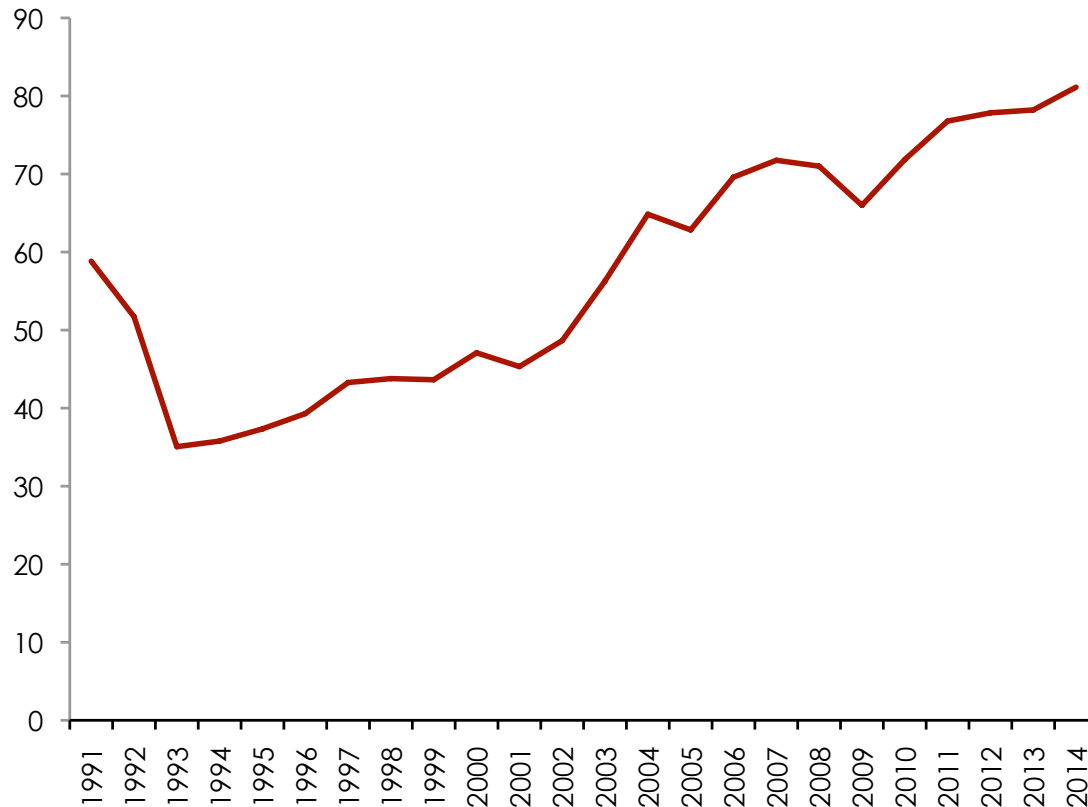
-Nieefektywne państwo – relacja państwo/kontrola społeczna nad państwem nie jest dobra

-Niska stopa inwestycji i niska stopa oszczędności

-Słabości instytucjonalne – regulacje, sądownictwo

- Niski poziom innowacyjności

Stosunek eksportu i importu dóbr do PKB, w proc.



SILNE STRONY

- Stabilność makroekonomiczna

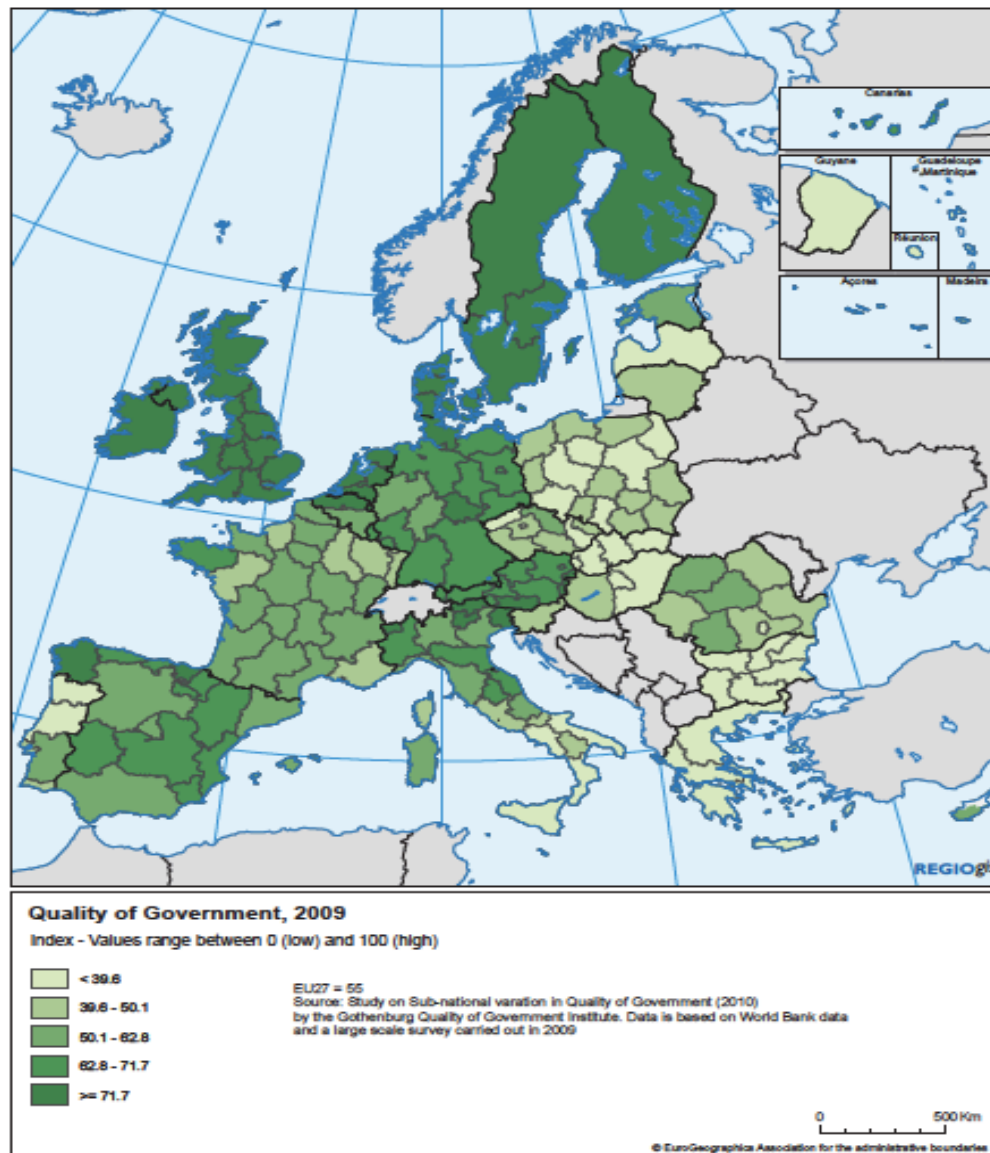
- Stabilna inflacja, niezależny bank centralny
- Elastyczny kurs walutowy
- Dług publiczny pod kontrolą
- Umiarkowane zadłużenie zagraniczne

- Otwartość na świat

- Szybki wzrost udziału eksportu i importu w PKB
- Otwartość na inwestorów zagranicznych

- Stabilny system finansowy

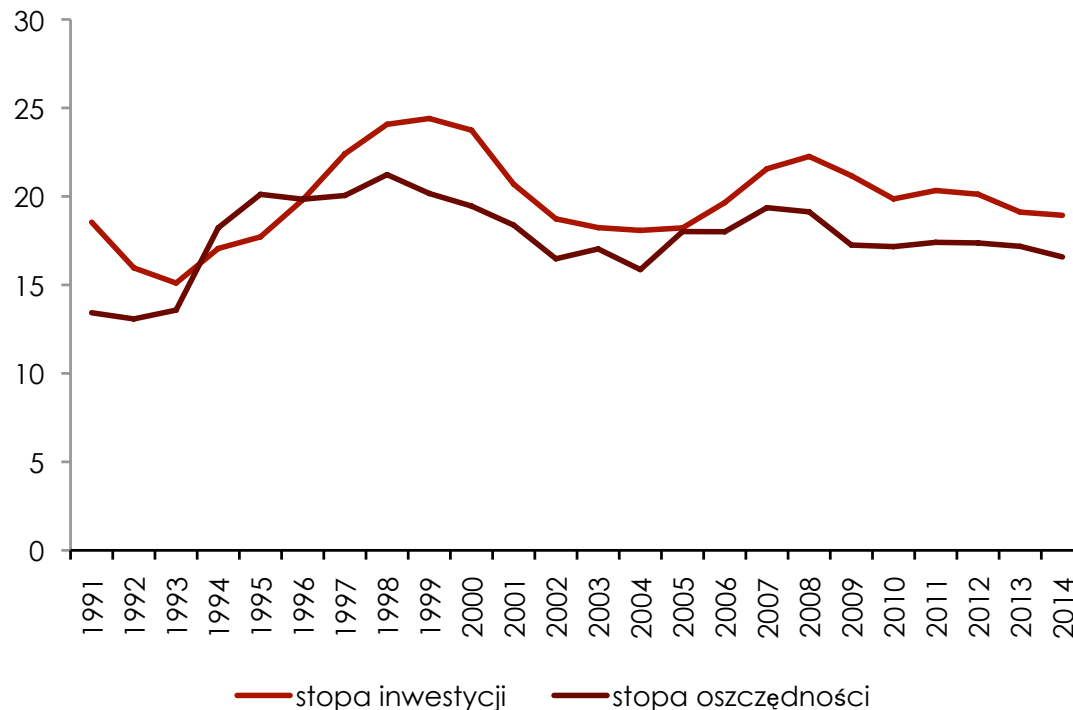
- Brak bańki kredytowej
- Solidny regulator z autorytetem



SŁABE STRONY POLSKIEJ GOSPODARKI: „RZĄD”

- Słaby sektor publiczny, czyli niska jakość rządu
- Raport Uniwersytetu w Gothenburgu
- **Co to jest jakość rządu?** A) zdolność formułowania i efektywnego wykonywania dobrych polityk, B) zaufanie obywateli do instytucji państwa
- **Jak mierzyć jakość rządu?** Cztery czynniki: a) korupcja, b) 'rule of law', c) efektywność biurokracji, d) siła instytucji kontroli demokratycznej
- Trzy grupy jakości rządu: wysoka, średnia, niska. **Polska należy do grupy niskiej**

Stopa oszczędności jest zbyt niska jak na wymogi inwestycyjne,
dane w proc.



SŁABE STRONY POLSKIEJ GOSPODARKI: INWESTYCJE

- Niska stopa inwestycji, szczególnie inwestycji prywatnych
- Niska stopa oszczędności, wynikająca głównie z niskiej skłonności do oszczędzania
- W 2012 r. stopa oszczędności gospodarstw domowych, po odjęciu funduszy emerytalnych, wyniosła zero (!)
- Niższa stopa oszczędności oznacza większe uzależnienie od kapitału zagranicznego i wyższą premię za ryzyko
- W dłuższym okresie powinniśmy notować stopę inwestycji na poziomie ok. 25 proc. by utrzymać szybkie tempo wzrostu gospodarczego

DOING BUSINESS 2013

Smarter Regulations for
Small and Medium-Size Enterprises

POLAND		OECD high income	GNI per capita (US\$)	12,480	
Ease of doing business (rank)	55	High income	Population (m)	38.2	
Starting a business (rank)	124	✓ Registering property (rank)	62	Trading across borders (rank)	50
Procedures (number)	6	Procedures (number)	6	Documents to export (number)	5
Time (days)	32	Time (days)	54	Time to export (days)	17
Cost (% of income per capita)	14.4	Cost (% of property value)	0.4	Cost to export (US\$ per container)	1,050
Minimum capital (% of income per capita)	13.0			Documents to import (number)	5
		Getting credit (rank)	4	Time to import (days)	16
Dealing with construction permits (rank)	161	Strength of legal rights index (0-10)	9	Cost to import (US\$ per container)	1,025
Procedures (number)	29	Depth of credit information index (0-6)	6		
Time (days)	301	Public registry coverage (% of adults)	0.0	✓ Enforcing contracts (rank)	56
Cost (% of income per capita)	49.4	Private bureau coverage (% of adults)	76.9	Procedures (number)	33
				Time (days)	685
Getting electricity (rank)	137	Protecting investors (rank)	49	Cost (% of claim)	19.0
Procedures (number)	6	Extent of disclosure index (0-10)	7		
Time (days)	186	Extent of director liability index (0-10)	2	✓ Resolving insolvency (rank)	37
Cost (% of income per capita)	208.3	Ease of shareholder suits index (0-10)	9	Time (years)	3.0
		Strength of investor protection index (0-10)	6.0	Cost (% of estate)	15
				Recovery rate (cents on the dollar)	54.5
		✓ Paying taxes (rank)	114		
		Payments (number per year)	18		
		Time (hours per year)	286		
		Total tax rate (% of profit)	43.8		

SŁABE STRONY POLSKIEJ GOSPODARKI: INSTYTUCJE

- Niska jakość instytucji w pewnych ważnych dziedzinach
- Ochrona praw na drodze sądowej: Polska należy do krajów o najdłuższym w Europie przeciętnym okresie trwania procesów sądowych. Dochodzenie praw zajmuje średnio ponad trzy lata
- Ogromna ilość regulacji utrudniających działalność przedsiębiorstw – decyzje inwestycyjne (szczególnie budowlane), nabywanie i zbywanie własności, rozliczanie podatków, zakładanie firm
- Wiele rankingów wskazuje, że w Polsce znacznie trudniej jest prowadzić działalność gospodarczą niż w większości krajów OECD, czy UE
- Polska liderem zmian w 2012 r. – jaskółka?



SUGEROWANE ROZWIĄZANIA

- ... niema wielu oczywistych rozwiązań, proces zmian będzie długi i powolny
- Dziedzina o największym potencjale precyzyjnych zmian: **regulacje**. Konieczna jest wola polityczna
- **Niska stopa inwestycji i oszczędności** – lepsze regulacje powinny nieco zwiększyć skłonność do inwestycji. Inne propozycje: ograniczenie wydatków publicznych, co poprzez niższe podatki powinno skłaniać do inwestycji i oszczędności; utrzymywanie wyższych stóp procentowych, co powinno skłaniać do oszczędności. Nie mam 100 proc. przekonania, czy te działania prowadzą do założonego celu.
- **Niska jakość rządu** – w tej dziedzinie najtrudniej o zmiany. Propozycje: budżet i administracja zadaniowa; ograniczenie wydatków; korporacyjne zarządzanie w administracj. Również w tym przypadku nie mam 100 proc. przekonania co do skuteczności

Q&A

Dziękuję za uwagę

Ignacy Morawski

Główny Ekonomista

Polski Bank Przedsiębiorczości S.A.

Ul. Domaniewska 39A

02-672 Warszawa

ignacy.morawski@pbp-bank.pl